

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

AMERIŠKE CARINE NA JEKLO

Ljubljana, september 2002

ALEŠ KAVČIČ

IZJAVA

Študent ALEŠ KAVČIČ izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. MIROSLAVA GLASA in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 17. 9. 2002

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. VLOGA DRŽAVE PRI ZAŠČITI DOMAČEGA GOSPODARSTVA	2
2.1. CARINE.....	3
2.1.1. Vrste carin.....	3
2.1.2. Vpliv carine na položaj na trgu posameznega blaga.....	5
2.2. NECARINSKE OVIRE	8
2.2.1. Kvantitativne omejitve.....	8
2.2.2. Udeležba države v trgovini	10
2.2.3. Carinski postopek in določanje carinske osnove, tehnične in administrativne ovire ter necarinske dajatve pri uvozu.....	10
2.2.4. Subvencije in povračilne dajatve	11
2.2.5. Preostali ukrepi, ki restriktivno vplivajo na zunanjetrgovinsko menjavo.....	12
2.3. CARINSKA IN TRGOVINSKA VOJNA, PROTEKCIONIZEM IN NOVI PROTEKCIONIZEM	12
3. KRATEK ORIS NOVEJŠE ZGODOVINE JEKLARSTVA	13
4. PREDSTAVITEV POSTOPKA UVEDBE AMERIŠKIH CARIN NA JEKLO, UVEDENIH MARCA LETA 2002	16
4.1. OD PREDVOLILNIH OBLJUB DO DEJANSKE ZAŠČITE JEKLARSKE INDUSTRIJE	16
4.2. AMERIŠKI ZAKON O TRGOVINI IN OBVEZNOSTI V OKVIRU SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	17
4.2.1. Postopek po pravilih ameriškega Zakona o trgovini.....	17
4.2.2. Postopki po pravilih Svetovne trgovinske organizacije.....	18
4.3. OD ZAHTEVE ITC-ju DO UVEDBE CARIN	19
4.3.1. Predlog Komisije za mednarodno trgovino	19
4.3.2. Končna odločitev o uvedbi carin	20

5. POGLED NAZAJ – ZA IN PROTI CARINAM NA JEKLO	22
5.1. RAZLOGI V PRID UVEDBE CARIN.....	22
5.1.1. Skrb za upokojene jeklarske delavce in samo jeklarstvo v ZDA.....	22
5.1.2. Vrnitev prostih pooblastil za sklepanje mednarodnih trgovinskih sporazumov.....	23
5.1.3. Boj za drugi predsedniški mandat leta 2004	24
5.2. RAZLOGI PROTI UVEDBI CARIN	25
5.2.1. Carine na jeklo ameriškemu gospodarstvu bolj škodijo kot koristijo	25
5.2.2. Zaščita ni rešitev za ameriško jeklarstvo.....	25
5.2.3. Ukrepi kršijo pravila WTO-ja in celo ameriške zakone.....	26
5.2.4. Škodljiv vpliv na mednarodno trgovino.....	27
5.2.5. Zelo verjeten povračilni odgovor tujine.....	27
5.3. KAJ BI PREDSEDNIK BUSH LAHKO STORIL, PA NI?	28
5.3.1. Ohranjanje statusa quo in zmanjševanje zmogljivosti	28
5.3.2. Prevzem odgovornosti za upokojene jeklarske delavce.....	29
5.3.3. Uvedba kvot namesto carin	29
6. ZAKAJ AMERIŠKI UKREPI NE MOREJO BITI USPEŠNI?.....	29
7. NEKAJ MOGOČIH REŠITEV "JEKLARSKE VOJNE"	30
7.1. ODPRAVA CARIN PO KONGRESNIH VOLITVAH	31
7.2. ODPRAVA CARIN PO PREDSEDNIŠKIH VOLITVAH	31
7.3. VZTRAJANJE DO KONCA	32
8. POSLEDICE AMERIŠKIH UKREPOV IN ODGOVORA EVROPSKE UNIJE NA SLOVENSKO JEKLARSTVO.....	32
9. SKLEP.....	33
LITERATURA	36
VIRI	37

1. UVOD

Jeklarstvo, nekoč ena najpomembnejših gospodarskih panog, se že skoraj 30 let krčevito bori s krizo presežnih zmogljivosti. V treh desetletjih so vlade v tistih razvitih državah, ki so pomembne proizvajalke jekla, poskusile s številnimi ukrepi rešiti hirajočo industrijo, vendar doslej niso bile posebno uspešne. Jeklarstvo zaradi teh ukrepov ostaja ena tistih panog, v katerih je prosto delovanje trga zelo moteno z državnimi ukrepi. Povračilne carine zaradi dumpinga ali subvencioniranja proizvodnje pa postajajo vsakodnevna praksa. Zadnji poskus omejevanja uvoza so ameriške carine na jeklo, ki so začele veljati 20. marca 2002 in predstavljajo enega pomembnih udarcev procesu liberalizacije svetovne trgovine v zadnjih letih.

V svojem diplomskem delu temeljito analiziram najnovejše ameriške uvozne carine na jeklo in vzroke, ki so pripeljali do njih, stanje na trgu jekla pred uvedbo carin in po njej, poskušam napovedati tudi možne posledice in rešitve zapleta, ki ga nekateri imenujejo "jeklarska vojna".

Cilj diplomskega dela je oceniti, ali so bile te carine potrebne za zaščito ameriškega gospodarstva in kot take ekonomsko upravičene. Poudarek je predvsem na posledicah, ki jih je pustila uvedba carin, ter na tistih, ki bi sledile neuvedbi carin. Hipoteza, ki jo postavljam, je, da so ameriške carine na jeklo nepotrebne in škodljive tako za jeklarstvo kot za celotno ameriško gospodarstvo.

Diplomsko delo je vsebinsko razdeljeno na sedem delov. V drugem poglavju predstavim ukrepe, ki so posamezni državi na voljo, če se odloči za zaščito domačega gospodarstva. Posebno pozornost namenim tistim ukrepom, ki so najbolj pogosti pri zaščiti jeklarstva, torej uvoznim carinam, kvotam in subvencijam. V tretjem poglavju predstavim položaj na trgu jekla na začetku tretjega tisočletja in vzroke za več desetletij trajajočo krizo. Četrto poglavje je namenjeno predstavitvi postopkov uvedbe carin. Predstavim ameriške zakone, ki dovoljujejo zunanjetrgovinsko zaščito in izjemo, ki dovoljuje uvedbo zaščitnih ukrepov v okviru pravil Svetovne trgovinske organizacije. V zadnjem delu tega poglavja predstavim še tisto kombinacijo carin, ki je bila izbrana za zaščito ameriškega jeklarstva.

Peto poglavje predstavlja nekakšen retrospektivni pogled na čas, ko se je ameriška vlada odločala o uvedbi ali opustitvi carin. Obširno pojasnim argumente, ki so predsednika Georga W. Busha in njegovo administracijo napeljali k uvedbi carin, pa tudi tiste argumente, ki so jih predstavljali nasprotniki uvedbe carin. V šestem poglavju prikažem nekaj razlogov, zakaj ameriška zaščita v takšni obliki v času, ko

se mednarodna trgovina nezadržno liberalizira, ne more biti uspešna. Če peto poglavje pomeni pogled nazaj v čas pred uvedbo carin, potem sedmo poglavje pomeni pogled naprej, v čas, ko se bo "jeklarska vojna" morala končati na tak ali drugačen način. V osmem poglavju predstavim še posledice, ki so jih ameriški ukrepi in predvsem odgovor Evropske unije nanje pustili v slovenskem jeklarstvu.

Pri pisanju diplomskega dela sem uporabil ekonomsko literaturo, ki proučuje zaščitno politiko in njen vpliv na gospodarstvo. To literaturo sem dopolnil s spremljanjem dogajanja v povezavi z aktualnimi carinami na jeklo v tekoči ekonomski literaturi, temu pa sem dodal lastna mnenja.

2. VLOGA DRŽAVE PRI ZAŠČITI DOMAČEGA GOSPODARSTVA

Včasih se pripeti, da podjetja ali kar cele panoge v posamezni državi zaidejo v krizo, pri kateri je značilno, da za svoje izdelke ne morejo najti kupcev oziroma so njihovi izdelki cenovno nekonkurenčni v primerjavi z enakimi ali podobnimi izdelki, ki so izdelani v drugih državah. Takšna situacija pomeni izziv za ekonomsko politiko, saj se mora država odločiti, ali bo in kako bo v tem primeru pomagala.

Če v krizo zaide eno samo podjetje, potem je običajno bolje, če država ne posega na trg, ampak pusti, da pravila prostega trga opravijo svoje. Velikokrat se sicer zgodi, da je podjetje z narodnogospodarskega vidika preveč pomembno, bodisi zaradi ustvarjenih prihodkov ali zaradi ohranjanja zaposlenosti, tako da država mora reagirati. S takšno reakcijo neposredno diskriminira podjetja v isti ali sorodnih panogah, ki delajo v enakih pogojih, a se ne soočajo s krizo.

Vlada je pred bistveno večjo koncepcijsko dilemo in pritiskom javnosti ter zlasti interesnih skupin, če v težave zaide celotna panoga. V takem primeru postane očitno, da ta panoga bodisi zaradi različnih razlogov ni pripravljena na mednarodno konkurenco, ali pa da imajo podjetja v drugih državah zaradi različnih razmer konkurenčne prednosti v primerjavi s podjetji iz te države. V tem primeru lahko država reagira na dva načina, če seveda pustimo ob strani tretji način (ki bi bil včasih še najbolj koristen), da sploh ne reagira. Prva možnost je, da sprejme ukrepe, s katerimi spremeni pogoje na svojem trgu tako, da podjetjem omogoči poslovanje v novih, zanje bolj ugodnih pogojih. Drugi način pa je, da s (finančno) pomočjo neposredno vpliva na poslovanje podjetij in jim omogoči, da se lažje soočijo z danimi razmerami na trgu. V prvem primeru govorimo o omejevanju uvoza, v

drugem pa subvencioniranju podjetij. Ker subvencioniranje zahteva znatne proračunske odhodke, je verjetno jasno, zakaj je prva možnost veliko bolj priljubljena kot druga.

Sodobna zunanjetrgovinska politika pozna veliko instrumentov za urejanje zunanje trgovine. Med seboj se precej razlikujejo, z vidika področja in načina njihovega neposrednega delovanja pa jih lahko ločimo na zunanjetrgovinske (carine, premije, kontingenti, dovoljenja, prepovedi), valutne (devalvacija, revalvacija, depreciacija, apreciacija, inflacija, deflacija, stvarna, precenjena in podcenjena veljava valute), devizne in druge instrumente (Trošt, 1998, str. 140). V nadaljevanju se bom predvsem posvetil zunanjetrgovinskim instrumentom.

Praksa ostre zaščitne politike je svoj prvi vrhunec doživela v srednjem veku v času merkantilizma, ko so države skušale svoj trg zavarovati z visokimi, včasih tudi prepovednimi carinami. Zaščitna politika z vso paleto ukrepov se je razmahnila v času velike ekonomske krize v letih od 1929 naprej, ko se je obseg mednarodne trgovine znižal za več kot 60 odstotkov. Po drugi svetovni vojni se je izkazalo, da so ukrepi zaščitne politike pravzaprav del razvoja kapitalističnega gospodarstva, nov vrhunec pa so doživeli v času gospodarske krize v letih 1974 in 1975 (Ravbar-Stražar, 1982, str. 71).

2.1. Carine

Instrumente zaščitne politike lahko delimo na carine in necarinske omejitve. Carina je znesek v domači valuti, ki ga država pobere od lastnika blaga pri njegovem prevozu ali prenosu čez državno mejo (Trošt, 1998, str. 144) oziroma je oblika davka, ki s svojim fiskalnim in zunanjetrgovinskim delovanjem vpliva na oblikovanje razmerij med notranjimi vrednostmi (Ravbar-Stražar, 1982, str. 76). Je eden najstarejših instrumentov zaščitne politike, današnji pomen pa je dobila v času merkantilizma, ko so uvajali visoke uvozne carine za zaščito domačega gospodarstva. Ima dva neposredna učinka – zaščitnega in fiskalnega. Fiskalni učinek je danes drugotnega pomena, v ospredju je zaščitna funkcija (Trošt, 1998, str. 144).

2.1.1. Vrste carin

Carine lahko delimo po različnih kriterijih, osnovni štirje pa so (Trošt, 1998, str. 145): po smeri gibanja blaga, po načinu odmerjanja, po gospodarsko-političnem namenu in po načinu urejanja.

Po smeri gibanja blaga ločimo:

- uvozne,
- izvozne in
- tranzitne carine.

V današnjem času večina držav uporablja le uvozne carine. Te se plačajo ob fizičnem prehodu blaga iz tujine čez državno mejo. Neposredna učinka uvoznih carin sta zvišanje cene uvoženega blaga in povečan prihodek državnega proračuna. Posredni učinki uvozne carine so manjše povpraševanje po tem blagu, znižanje cene tuje ponudbe, možnost podražitev enakih ali podobnih izdelkov domače proizvodnje ter zmanjšanje vrednosti domače valute.

Po načinu odmerjanja ločimo:

- vrednostne ali ad valorem,
- posebne,
- stalne in začasne,
- drseče,
- prelevmane in
- kombinirane carine.

Vrednostne carine se odmerjajo s carinsko stopnjo, ki je izražena z odstotkom vrednosti predmeta carinjenja, posebne pa so tiste, ki se odmerjajo v določenem znesku na enoto blaga. Stalne carine so tiste, ki se kratkoročno ne spreminjajo, drseče pa tiste, ki zagotavljajo stabilno ceno določenega blaga. Prelevmani so sodobna oblika drsečih carin, ki jo je začela uporabljati Evropska unija oziroma njena predhodnica Evropska gospodarska skupnost, uveljavila pa se je predvsem kot instrument kmetijskega protekcionizma. Pri kombiniranih carinah osnovo predstavljata tako količina kot vrednost blaga.

Po gospodarsko-političnem namenu ločimo:

- zaščitne,
- davčne,
- prednostne,
- protidumpinške,
- kompenzacijske,
- prerazdelitvene,
- povračilne,
- prepovedne,
- simbolične in
- taktične carine.

Najstarejše od vseh carin so davčne, saj je ta značaj carine prevladoval vse do 19. stoletja. Sčasoma je davčni značaj carine izgubil pomen, ki ga je imel v preteklosti, tako da so zdaj najpomembnejše zaščitne carine. Osnovna značilnost prednostnih carin je, da se razlikujejo glede na državo izvora blaga. Ena od oblik prednostnih carin je Splošna shema carinskih preferencialov, ki je nastala v šestdesetih letih prejšnjega stoletja ob pomoči Konference Združenih narodov za trgovino in razvoj ter v okviru Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT). Protidumpinške carine so tiste, s katerimi skuša država preprečiti dumping (prodajanje pod lastno ceno oziroma pod ceno na izvoznikovem domačem trgu). Država namreč na ta način dvigne ceno uvoženega blaga in tako prepreči izvozniku, da bi na račun nelojalne oblike cenovne konkurence s trga izrival druge ponudnike. Kompenzacijske carine so tiste, s katerimi se tuje ceneno blago podraži na raven cene enakega domačega blaga, prerazdelitvene pa tiste, s katerimi država odvrača kupce od nekega izdelka v zameno za večje povpraševanje po nadomestnem izdelku. Povračilne carine so tiste, s katerimi neka država odgovori na uvedbo carin v drugi državi, ki je običajno posledica političnih sporov med tema državama. Prepovedne carine so tiste, ki tako podražijo uvožen izdelek, da ga kupci nehajo kupovati, njihovo nasprotje pa so simbolične carine, ki običajno služijo le evidentiranju blaga, ki prehaja državno mejo. Taktični pomen carin je predvsem v pogajanjih med dvema državama o zniževanju carinskih stopenj.

Po načinu urejanja carin med državami ločimo:

- avtonomne,
- dogovorne ali konvencionalne,
- maksimalne in
- minimalne.

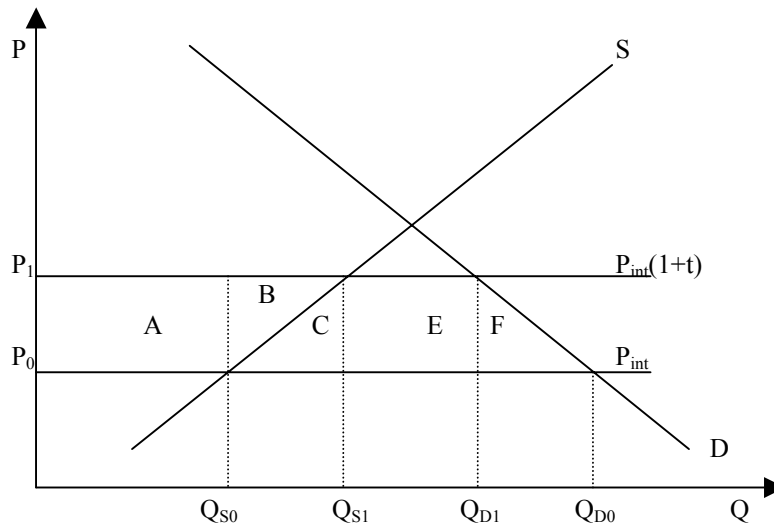
Avtonomne so tiste carine, ki jih država določa neodvisno od dogovorov z drugimi državami, njihovo nasprotje pa so dogovorne, ki so plod sporazuma z drugo državo ali državami. Prve so običajno maksimalne, medtem ko so druge minimalne (Trošt, 1998, str. 145-201).

2.1.2. Vpliv carine na položaj na trgu posameznega blaga

Logično je pričakovati, da bo nova ali višja carina na neko blago to blago podražila, zato se bo povpraševanje po uvoženem blagu zmanjšalo, hkrati pa se bodo povečali prihodki državnega proračuna. Toda uvedba carine ima še nekaj manj vidnih posledic, katerih učinek je odvisen od homogenosti blaga in velikosti države, ki je

uvedla carino. V nadaljevanju si bomo ogledali posledice uvedbe carin na popolnoma homogeno blago na dveh različnih trgih – majhnem in velikem.

Slika 1: Vpliv uvozne carine na položaj na trgu posamezne dobrine – majhna država

LEGENDA: P – cena S – ponudba Q – količina
 P_{int} – svetovna cena D – povpraševanje t – delež carine
 A, B – polji "proizvajalčevega presežka"
 C, F – polji "mrtve izgube"
 E – polje dodatnih prihodkov v državni proračun

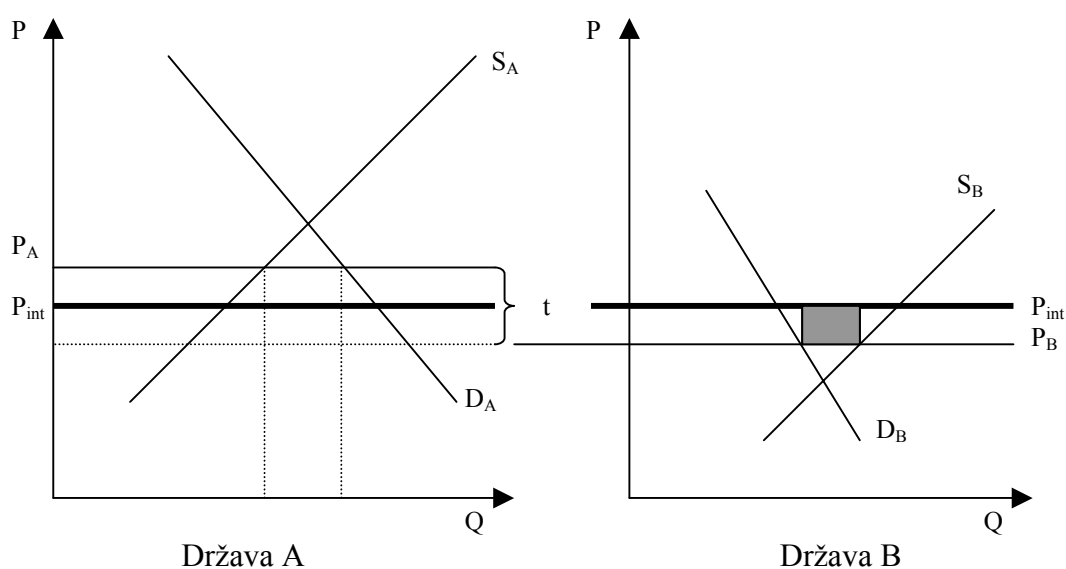
Vir: Kumar, 1995, str. 31.

Z uvedbo carin se svetovna cena uvoženega blaga (P_{int}) na tem trgu poveča za delež carine (t) in znaša $P_{int}(1 + t)$. Ker je nova cena P_1 višja od prvotne cene P_0 , se obseg povpraševanja po blagu zmanjša s Q_{D0} na Q_{D1} , obseg ponudbe enakega, a doma izdelanega blaga, pa se poveča s Q_{S0} na Q_{S1} . Pred uvedbo carin je država uvažala $Q_{D0} - Q_{S0}$ količine blaga, po uvedbi carine pa bo uvažala le še količino $Q_{D1} - Q_{S1}$. Prihodki v državni proračun se bodo povečali za količino, enako polju E ($(Q_{D1} - Q_{S1}) \times (P_1 - P_0)$), medtem ko bodo proizvajalci v domači državi deležni presežka v višini polj A in B. Posebno zgodbo predstavljata polji C in F, ki predstavljata polji "mrtve izgube". To je izguba, ki jo mora gospodarstvo plačati zaradi uvedbe carine in je nenadomestljiva.

Potrebno je poudariti, da je zgornji primer narejen na podlagi nekaj predpostavk. Prva je, da je svetovna cena blaga nižja od cene na obravnavanem trgu oziroma povedano drugače, da je ravnovesje med svetovno ponudbo in povpraševanjem vzpostavljeno pri nižji ceni kot ravnovesje med ponudbo in povpraševanjem na obravnavanem trgu. Druga predpostavka je, da je država majhna, kar pomeni, da sta

njeni proizvodnja in potrošnja količinsko tako majhni, da ne moreta vplivati na višino ravnovesne cene na svetovnem trgu. Tretja predpostavka pa je, da je blago popolnoma homogeno, kar v tem primeru pomeni, da potrošniki ne razlikujejo med domačim in uvoženim blagom. Poleg tega je primer narejen na osnovi predpostavke ceteris paribus – ne upošteva namreč sprememb na drugih trgih oziroma posrednega delovanja carine. Posredni učinek se namreč pokaže kasneje, saj se podražijo tudi izdelki v nadaljnjih proizvodnih fazah. Vpliv neposrednih učinkov carin se prevaljuje skozi proizvodne faze in povzroča podražitev izdelkov, dolgoročno pa to lahko pomeni inflacijske težnje (Trošt, 1998, str. 184-185). Primer tudi ne upošteva sprememb na trgih proizvodov, ki so obravnavanemu proizvodu delni substituti. Na teh trgih se namreč zaradi višje cene obravnavanega proizvoda poveča povpraševanje, kar zniža povpraševanje na obravnavanem trgu.

Slika 2: Vpliv uvozne carine na položaj na trgu posamezne dobrine – velika država

LEGENDA: P – cena S – ponudba Q – količina
 P_{int} – svetovna cena D – povpraševanje t – delež carine

Vir: Kumar, 1995, str. 35.

Ko (velika) država A uvede carine, se za razliko od prejšnjega primera cena le začasno poveča s P_{int} na $P_{int}(1 + t)$. V tem primeru država namreč ni več nepomembna v svetovnem merilu, ampak sprememba cene (ter zaradi tega ponudbe in povpraševanja) vpliva tudi na svetovno ceno. Na državo B lahko gledamo kot na eno od izvoznikov blaga, na katerega je bila v državi A uvedena carina, ali kot na svetovni trg tega blaga brez države A. Zaradi uvedene carine in tudi v svetovnem merilu manjšega obsega povpraševanja mora izvoznik iz države B znižati cene, tako da je v ravnotežju razlika med cenama v državah A in B ravno enaka deležu carine,

ki jo je uvedla država A. Od velikosti države A oziroma velikosti povpraševanja po obravnavanem blagu v tej državi je odvisno, kolikšen delež carine je država A sposobna prevaliti na državo B. Slednja namreč dejansko plačuje del uvedene carine in v primeru, da je ta del (osenčeni pravokotnik na sliki 2 na strani 7) večji od mrtve izgube v državi A, je velika država celo na boljšem kot pred uvedbo carine. Korist v obliki nižje cene blaga je namreč večja od mrtve izgube zaradi uvedbe carine, ki je v tem primeru prav zaradi prevaljevanja carine na državo B manjša kot v primeru majhne države.

2.2. Necarinske ovire

Poleg carinskih oblik zaščite, ki jih štejemo med neposredne oblike zaščite, poznamo tudi necarinske oziroma posredne oblike zaščite. Mednje štejemo tiste instrumente in postopke, s katerimi država in njeni organi omejujejo uvoz in na posreden način ščitijo domače proizvajalce pred tujo konkurenco (Trošt, 1998, str. 215). Necarinske ovire lahko delimo na kvantitativne omejitve, udeležbo države v trgovini, carinski postopek in določanje carinske osnove, tehnične in administrativne ovire v trgovini, necarinske dajatve pri uvozu ter na druge ukrepe, ki restriktivno vplivajo na zunanjetrgovinsko menjavo (Ravbar-Stražar, 1982, str. 81-108).

2.2.1. Kvantitativne omejitve

Najbolj razširjeno obliko omejevanja uvoza in izvoza predstavljajo kvantitativne omejitve, ki se uporabljajo v številnih državah in so običajno vezane na izdajanje ustreznih uvoznih in izvoznih dovoljenj.

Oblike kvantitativnih omejitev so:

- kontingenti oziroma kvote,
- prepovedi uvoza oziroma izvoza,
- "prostovoljne" izvozne omejitve,
- sporazumi o urejanju odnosov na trgu,
- koncept "organizirane svobodne trgovine" in
- zunanjetrgovinska dovoljenja.

Kvota so najbolj znana oblika kvantitativnega omejevanja zunanje trgovine. Določajo fizično ali vrednostno količino blaga, ki se lahko uvozi ali izvozi v določenem obdobju, običajno v enem letu. Precej bolj pogoste so uvozne kvote, saj se izvozne uporabljajo le za strateško najpomembnejše izdelke. Za kvote je značilno,

da je njihova višina vnaprej določena, bodisi kot vrednost ali količina določenega izdelka bodisi z regionalno razporeditvijo uvoza tega izdelka iz posamezne države ali skupine držav.

Vpliv kvot na položaj na trgu je zelo podoben vplivu uvoznih carin, ki je bil predstavljen na slikah 1 (stran 6) in 2 (stran 7). Bistvena razlika je le v tem, da kvote najprej delujejo na uvoženo količino in šele preko nje na ceno, medtem ko učinek carin poteka v nasprotni smeri. Uvedba kvote tako najprej zmanjša količino uvoženega blaga, zaradi tega pa se povečajo cene. Pomembna razlika nastopi tudi pri prihodkih državnega proračuna, saj se pri carinah proračun napaja neposredno, medtem ko se kvote delijo brezplačno ali pa se prodajajo po sistemu, znanem kot "dražba kvot". Osnovna ugotovitev je, da v razmerah, ko imajo vsi udeleženci na trgu popolne informacije, država z dražbo kvot iztrži natančno toliko, kot bi iztržila z enakovrednimi carinami (Kumar, 1995, str. 32).

Prepovedi uvoza oziroma izvoza se uporabljajo le v izjemnih primerih. Splošne prepovedi se nanašajo na določen proizvod ali skupino proizvodov, posebne pa na posamezno državo ali skupino držav. "Prostovoljne" izvozne omejitve sprejme država izvoznica, ki je v neenakopravnem položaju do države uvoznice. Take omejitve mora uvesti, ker bi sicer država uvoznica uvedla ostrejšje uvozne omejitve. Izvoznica v tem primeru sicer ne more povečevati izvoza v to državo, vendar pa ima vsaj neformalno zagotovilo, da ne bo prišlo do omejevanja na strani države uvoznice. Podoben ukrep so sporazumi o urejanju odnosov na trgu, le da so ti sklenjeni za daljše časovno obdobje. Nadgradnja teh sporazumov je koncept "organizirane svobodne trgovine", ki naj bi dogovore o urejanju odnosov na trgu spravil pod okrilje globalnega sporazuma.

Zunanjetrgovinska dovoljenja imajo podoben učinek kot kontingenti, le da so bolj prožna. Dovoljenja, ki se izdajajo avtomatsko, služijo le evidentiranju zunanjetrgovinske menjave in običajno njihov cilj ni omejevanje zunanje trgovine. Neavtomatsko izdajanje dovoljenj pa ima izrazito restriktiven učinek, saj tako uvoznika kot izvoznika pušča v negotovosti, ali bo dovoljenje izdano. Njihova prednost pred kontingenti je v tem, da niso vnaprej količinsko določena, tako da lahko država zaščitno politiko prilagaja razmeram na trgu.

2.2.2. Udeležba države v trgovini

Udeležbo države v trgovini predstavljajo vladni nakupi, vladna pomoč, državna trgovina in praksa državnih monopolov. Pri vladnih nakupih država preko svojih

podjetij ali agencij opravlja konkreten posel. Pri tem poslu so tuji ponudniki običajno v slabšem položaju, saj daje država prednost domačim dobaviteljem, čeprav tuji dobavitelji ponujajo ugodnejše pogoje pri ceni, kakovosti ali rokih dobave.

Oblike vladne pomoči so predvsem kreditne in davčne olajšave pri nakupu domačih proizvodov, denarna pomoč pri znanstveno-raziskovalnem delu v posameznih dejavnostih in stimuliranje razvoja določene domače dejavnosti. O državni trgovini in praksi državnih monopolov govorimo takrat, ko se država pojavlja v vlogi regulatorja in nosilca vseh zunanjetrgovinskih tokov ter tako skuša uresničiti svoje cilje v zaščitni politiki.

2.2.3. Carinski postopek in določanje carinske osnove, tehnične in administrativne ovire v trgovini ter necarinske dajatve pri uvozu

Osnovni problem določanja carinske osnove je vprašanje, katero ceno vzeti za osnovo. Običajno se upošteva dejansko vrednost blaga pri prehodu meje, v nekaterih državah pa so uporabljali ceno blaga na domačem trgu, kar je ob predpostavki, da je domače blago dražje od uvoženega, avtomatično pomenilo višjo carinsko obremenitev. Sporazum o uporabi VII. člena Sporazuma o carinah in trgovini, sprejet v Tokijski rundi pogajanj v okviru GATT-a, zahteva, da je carinska osnova, če je le mogoče, določena na podlagi dejanske tekoče cene blaga, torej cene, ki je izkazana v fakturi.

Posebnost tehničnih in administrativnih ovir je, da je njihov osnovni namen varstvo potrošnikov, v skrajnem primeru pa lahko zaradi svoje togosti povzročijo omejevanje zunanje trgovine. Primeri takih ovir so razni predpisi o kontroli in kakovosti blaga, predpisi o etiketiranju, industrijski in tehnični standardi, patentna pravila in trgovske znamke, prehrambeni predpisi in podobno.

Pri uvozu se poleg carine včasih plačujejo še druge dajatve, kot denimo taksa za izenačevanje carinske osnove, ki služi za izničenje povračila carin v državi izvoznici, konzularne dajatve, variabilne dajatve, dajatve za carinsko evidentiranje ter luške dajatve in takse.

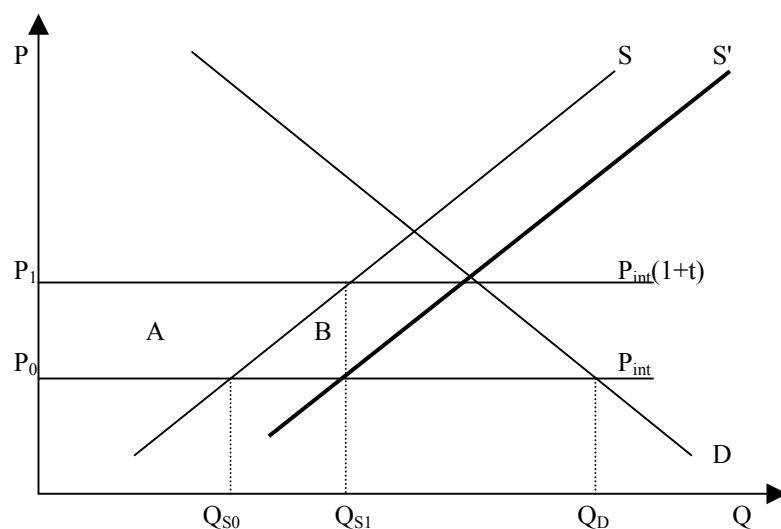
2.2.4. Subvencije in povračilne dajatve

Pojem subvencij je zelo širok, vedno pa je njihov namen omogočiti domači proizvodnji hitrejšo rast in razvoj ali pa vsaj ohranjati oboje na doseženi ravni. Po

določilih Svetovne trgovinske organizacije so subvencije vsaka vrsta zaščite dohodka ali cen, ki imajo za neposredno ali posredno posledico zmanjšanje uvoza določenega proizvoda na domače ozemlje ali povečanje izvoza določenega proizvoda z domačega ozemlja (Ravbar-Stražar, 1982, str. 101). Subvencije so najbolj znan predstavnik tistih zunanjetrgovinskih instrumentov, ki ne delujejo omejevalno na uvoz, ampak vplivajo na večjo ponudbo domačih proizvajalcev.

Po svoji naravi so subvencije zelo podobne carinam, le da delujejo v nasprotni smeri – namesto da bi preprečevale uvoz, ustvarjajo pogoje, da domača podjetja cenovno lahko tekmujejo s tujimi. Obstaja pa tudi nekaj pomembnih razlik med subvencijami in carinami. Prva je, da se zaradi subvencij cene na domačem trgu ne dvigujejo, druga, običajno zelo pomembna, pa je, da subvencije pomenijo odtok denarja iz državnega proračuna, medtem ko carine pomenijo pritek denarja vanj.

Slika 3: Vpliv subvencije na položaj na trgu posamezne dobrine

LEGENDA: P – cena S – ponudba Q – količina
 P_{int} – svetovna cena D – povpraševanje t – delež carine
 S' – ponudba po uvedbi subvencije
 A – polje "proizvajalčevega presežka"
 B – polje "mrtve izgube"

Vir: Kumar, 1995, str. 33.

Predpostavljajmo, da se država odloči za uvedbo subvencij v taki višini, da bodo domači proizvajalci enako zaščiteni, kot so bili s carino, predstavljeno na sliki 1 na strani 6. Država torej uvede subvencijo v višini $P_1 - P_0$ oziroma, glede na to, da je P_1 enak $P_0(1 + t)$, v višini P_0t . Zaradi uvedene subvencije se cena na trgu ne spremeni in ostane na višini P_0 , prav tako pa se ne spremeni povpraševanje po blagu (Q_D). Zato pa je precej več sprememb na ponudbeni strani, saj domači proizvajalci pri enaki

ceni ponujajo več blaga (Q_{S1} namesto Q_{S0}). Uvoz blaga se zmanjša za $Q_{S1} - Q_{S0}$, občutno pa se poveča dohodek domačih proizvajalcev, saj se s $Q_{S0}P_0$ poveča na $Q_{S1}P_1$. V tej razliki, ki je enaka proračunskim stroškom subvencije, polje A ($(P_1 - P_0)Q_{S0} + \frac{1}{2}(P_1 - P_0) \times (Q_{S1} - Q_{S0})$) na sliki 3 na strani 11 predstavlja povečanje proizvajalčevega presežka, medtem ko polje B ($(\frac{1}{2}(P_1 - P_0) \times (Q_{S1} - Q_{S0}))$) predstavlja mrtvo izgubo. Že na prvi pogled je jasno, da je mrtva izguba manjša kot ob uvedbi carin (slika 1 na strani 6).

Povračilne dajatve so tiste, ki jih država uvoznica uvede zato, da se izniči vpliv subvencioniranja proizvodnje, predelave ali samega izvoza v državi izvoznici. Ker je tako subvencioniranje običajno zelo težko dokazati, je bila moč povračilnih dajatev dolgo časa v tem, da jih je lahko država uvoznica uvedla brez dokazovanja škode, ki ji ga je tak uvoz povzročil (Ravbar-Stražar, 1982, str. 102-103).

2.2.5. Preostali ukrepi, ki restriktivno vplivajo na zunanjetrgovinsko menjavo

Poleg že naštetih posrednih oblik zaščite lahko na zunanjetrgovinsko menjavo vplivajo tudi restriktivna poslovna praksa, davčni predpisi, razlike v kreditnih pogojih za kreditiranje domače proizvodnje, stimuliranje nakupa doma proizvedenega blaga, ukrepi emigracijske politike, ukrepi monetarne politike in podobno.

2.3. Carinska in trgovinska vojna, protekcionizem in novi protekcionizem

Ob omenjanju zaščite domačega gospodarstva se ne moremo izogniti nekaterim pojmom, ki so z zaščitno politiko tesno povezani.

Carinska vojna je skrajni primer tekmovanja v dviganju carin med dvema državama ali skupinama držav, običajno z izgovorom, da gre za povračilni ukrep. Državi ena drugi ne priznavata pravic, ki jima pripadajo po klavzuli največjih ugodnosti, vendar pa te pravice priznavata tretjim državam. Carinske stopnje se dvigujejo, dokler ne dobijo značaja prepovednih carin, hkrati pa si pri onemogočanju zunanje trgovine druge države pomagata tudi z drugimi instrumenti. Carinski vojni je zelo podobna trgovinska vojna, le da je težišče bolj na trgovinskih in valutnih instrumentih, niso pa izključene carine (Trošt, 1998, str. 200-201).

Protekcijonizem pomeni ščitenje domačega gospodarstva pred tujo konkurenco. Njegovi nazori segajo v stari in srednji vek, v ekonomski in zunanjetrgovinski politiki pa je prevladoval od sredine 19. stoletja do velike gospodarske krize, ki se je začela leta 1929. Novi protekcijonizem pa je nova smer zaščitne politike, ki se je pojavila v drugi polovici 20. stoletja, najbolj opazno pa v 70. letih prejšnjega stoletja. Medtem ko so bile značilen instrument klasičnega protekcijonizma carine, je novi protekcijonizem gradil na necarinskih instrumentih. Druga polovica 20. stoletja je bil namreč čas zniževanja carinskih stopenj pod vplivom pogajanj v okviru GATT-a, države, ki so sklepale, da se zaščita znižuje prehitro, pa so kot nadomestilo poiskale alternativne rešitve (Trošt, 1998, str. 106-120).

3. KRATEK ORIS NOVEJŠE ZGODOVINE JEKLARSTVA

Po slovenski Standardni klasifikaciji dejavnosti, ki temelji na nomenklaturi dejavnosti NACE Rev. 1, ta pa je primerljiva z mednarodno nomenklaturu dejavnosti Združenih narodov ISIC Rev. 3 (Uredba o uvedbi Standardne klasifikacije dejavnosti, 1994), spada dejavnost proizvodnje železa, surovega jekla, ferozlitin in jeklenih izdelkov pod podpodročje proizvodnja, obdelava in predelava kovin ter kovinskih izdelkov.

Jeklarstvo je bilo v 19. in na začetku 20. stoletja gonilna sila razvoja sveta in panoga, ki je nudila ogromne možnosti zaposlovanja. Razcvet panoge je trajal do prve naftne krize leta 1974, ko se je jeklarstvo, ki je velik porabnik energije, znašlo v povsem novem položaju, ki je jeklarsko industrijo dodobra pretresel in prevetрил. Pozneje so se razmere, ki so sprva delovale dokaj kaotične, umirile, kljub temu pa se jeklarstvo ni nikoli več vrnilo na stare tirnice in zaradi spremenjenih razmer zagotovo ne bo nikoli več imelo vloge, kot jo je imelo nekoč. Kljub temu pa, predvsem zaradi strateške vloge, ostaja ena od tistih panog, za katero si večina držav prizadeva, da bi jo ohranila vsaj v omejenem obsegu.

Po drugi svetovni vojni je jeklarstvo doživelo nekaj dramatičnih zasukov, njihov skupni imenovalec pa je bil, da so negativno vplivali predvsem na jeklarstvo v industrijsko najbolj razvitih državah. Svetovna proizvodnja jekla se je med letoma 1947 in 1974 povečala s 135 na okoli 700 milijonov ton in leto 1974 je bilo leto neizmerne optimizma, saj so nekatere napovedi predvidevale, da se bo proizvodnja jekla v naslednjih desetih letih povečala za nadaljnjih 240 milijonov ton. Sledil je naftni šok, ki je jeklarstvo potisnil v globoko recesijo. Najbolj na udaru so bile države, ki so bile odvisne od uvoza nafte, ta pa se je v enem samem letu podražila s

treh na 12 ameriških dolarjev. V naslednjem letu je bila proizvodnja jekla na Japonskem manjša za 14 odstotkov, v takratni Evropski gospodarski skupnosti za 19 odstotkov in v Združenih državah Amerike za 20 odstotkov. Do konca sedemdesetih let si je panoga sicer nekoliko opomogla, toda v zgodnjih osemdesetih je sledil nov šok, od katerega si jeklarstvo, predvsem ameriško, ni več opomoglo. V samo štirih letih od 1978 do 1982 se je proizvodnja jekla v ZDA zmanjšala skoraj za polovico, s 120 na 74 milijonov ton.

Hkrati z zmanjševanjem proizvodnje v razvitih državah se je ta strmo povečevala v državah tretjega sveta. Leta 1975 so si države v razvoju na konferenci v Limi postavile cilj, da bi leta 2000 proizvajale med 25 in 30 odstotkov svetovne proizvodnje jekla. Glede na takratne napovedi, ki so za leto 2000 napovedovale med 1,4 in 1,75 milijarde ton proizvedenega jekla na leto, se je tak načrt zdel nerealen. Kot se je izkazalo kasneje, so ga države v razvoju zlahka presegle. V naslednjem obdobju so vsakih deset let podvojile svojo proizvodnjo jekla, medtem ko se je v razvitih državah ta v dvajsetih letih zmanjšala za četrtno (Hogan, 1994, str. 1-12).

V zadnjih letih prejšnjega stoletja je primat v svetovni proizvodnji jekla prevzela Kitajska, ki je leta 2001 s skoraj 150 milijoni ton daleč največja proizvajalka jekla, največji neto uvoznik pa so postale ZDA, ki neto uvozijo skoraj trikrat toliko kot druga na lestvici Kitajska (glej Tab. 1 in 2 v Prilogi).

Drugi od treh dejavnikov, ki so najbolj negativno vplivali na jeklarsko industrijo v razvitih državah, predvsem ameriško, je prodor majhnih jeklarn, ki so svoj pohod na trg začele v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Najprej so izkoriščale tržne niše z izdelovanjem tistih izdelkov, ki so jih velike jeklarne zaradi premajhnega obsega naročil opuščale, v nekaj desetletjih pa so ob relativno majhnih kapitalskih vložkih začele velikim jeklarnam povsem konkurirati. Razmere so prišle celo tako daleč, da stane majhne jeklarne v ZDA izdelava tone valjanega jekla v povprečju 315 ameriških dolarjev, medtem ko so stroški velikih jeklarn okoli 350 ameriških dolarjev. Majhne jeklarne so v samo desetih letih med 1990 in 2000 svoj tržni delež na ameriškem trgu povečale od 37 na okoli 50 odstotkov (Schavey, 2002a). Zanimivo je, da največ majhnih jeklarn obratuje v Italiji, kar je verjetno tudi glavni vzrok, da je Italija ena redkih razvitih držav, ki je uspela obdržati rekordni nivo proizvodnje iz leta 1974 (Hogan, 1994, str. 54).

Tabela 1: Proizvodnja jekla v državah tretjega sveta in najbolj razvitih državah v letih 1974, 1980 in 1992 (v tisoč tonah)

	1974	1980	1992	Indeks 92/74
Kitajska	21.119	37.121	80.037	379
Brazilija	7.515	15.309	23.898	318
Južna Koreja	1.947	8.558	28.054	1441
Indija	7.069	9.514	18.117	256
Tajvan	597	3.417	10.705	1793
Mehika	5.138	7.156	8.436	164
Argentina	2.353	2.687	2.661	113
Venezuela	1.058	1.975	3.396	321
Turčija	1.590	2.536	10.254	645
Savdska Arabija	-	-	1.823	-
Iran	567	1.200	2.937	518
Egipt	500	800	1.400	280
Skupaj naštete države tretjega sveta	49.453	90.273	191.718	388
ZDA	136.802	101.455	84.322	62
Japonska	119.322	111.395	98.132	82
Nemčija	53.232	43.838	38.711	73
Velika Britanija	26.594	11.227	16.050	60
Francija	27.021	23.176	17.961	66
Italija	23.804	26.501	24.904	105
Španija	11.502	12.643	12.295	107
Belgija	16.227	12.322	10.330	64
Kanada	13.623	15.901	13.933	102
Skupaj naštete razvite države	428.127	358.458	316.638	74

Vir: Hogan, 1994, str. 8-9.

Tretja bistvena sprememba, ki je vplivala na jeklarstvo, je vse bolj razširjena uporaba materialov, ki lahko nadomestijo jeklo. Taki materiali so predvsem plastika, aluminij, cement in keramika, njihova uporabnost pa je največja v avtomobilski industriji, gradbeništvu, proizvodnji kontejnerjev in gospodinjskih aparatov (Hogan, 1994, str. 120).

Pomemben mejnik v novejši zgodovini jeklarstva je leto 1997, ko se je začela azijska finančna kriza. Njena posledica je bilo razvrednotenje večine azijskih valut v primerjavi z ameriškim dolarjem. Leto kasneje je sledila poplava azijskega jekla tako na ameriškem kot na evropskem trgu (Schavey, 2002c). Uvoz jekla v ZDA se je v enem samem letu povečal za 35 odstotkov (glej Tab. 2, na str. 20).

4. PREDSTAVITEV POSTOPKA UVEDBE AMERIŠKIH CARIN NA JEKLO, UVEDENIH MARCA LETA 2002

4.1. Od predvolilnih obljub do dejanske zaščite jeklarske industrije

Prvi znanilci poznejše uvedbe ameriških carin na uvoženo jeklo so se kazali že v predvolilni kampanji za predsedniške volitve leta 2000, vendar jih takrat niti ameriški niti drugi analitiki niso jemali resno. Takrat še predsedniški kandidat George W. Bush je namreč ameriški jeklarski industriji obljubljal, da jo bo zaščetil pred poceni uvozom, česar takratni predsednik Bill Clinton ni hotel storiti. Bush je tako pridobil pomembno volilno podporo v zveznih državah, proizvajalkah jekla. Po mnenju ameriških političnih analitikov naj bi bila Busheva zmaga v trdnjavi demokratov Zahodni Virginiji v veliki meri posledica obljube o zaščiti jeklarske industrije, presenetljivo veliko število glasov pa je republikanski kandidat dobil še v dveh demokratskih enklavah, Ohio in Pensilvaniji, ki sta tako kot Zahodna Virginija centra jeklarstva v ZDA (Poredoš, 2002).

Ko je Bush postal ameriški predsednik, je potreboval manj kot pol leta, da je začel izpolnjevati svojo predvolilno obljubo. Junija leta 2001 je njegova administracija objavila obsežen program pomoči jeklarjem, sestavljen iz treh korakov: s prvim naj bi zmanjšali svetovne presežne kapacitete v proizvodnji jekla, z drugim globalno ukinili subvencije jeklarskim podjetjem in druge prakse, ki povzročajo nepravilno delovanje trga, s tretjim pa je Bush Komisiji za mednarodno trgovino (ITC) naložil, naj ugotovi, ali je količina uvoženega jekla na takem nivoju, da za ameriško jeklarsko industrijo predstavlja grožnjo, kar bi bilo po členih od 201 do 204 Zakona o trgovini iz leta 1974 dovolj za uvedbo omejevalnih ukrepov.

Prvi korak so Združene države Amerike izvedle v okviru Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD). V pogovorih o zmanjšanju presežnih kapacitet je sodelovalo 39 držav, med njimi vse pomembnejše proizvajalke jekla, kot so na primer Evropska unija, Južna Koreja, Japonska, Kitajska, Rusija, Ukrajina, Mehika in Brazilija. Predstavniki teh držav so se strinjali, da so presežne kapacitete morda celo temeljni problem svetovnih proizvajalcev jekla. 8. februarja leta 2002 so na sestanku v Parizu dogovorili, da bodo proizvodnjo na osnovi tržnih mehanizmov zmanjšali za 117 milijonov ton, kar je skoraj polovica ocenjenih svetovnih presežkov (Steel Products Proclamation, 2002).

Podobno kot prvega so se Američani lotili tudi drugega koraka. V okviru OECD-ja so začeli pogovore o moratoriju na uvedbo novih subvencij, ki bi bile usmerjene k

povečevanju kapacitet, hkrati pa naj bi posebna skupina oblikovala sezname subvencij in drugih oblik pomoči jeklarski industriji, ki se trenutno uporabljajo.

Na tretji, kot se je kasneje izkazalo, najpomembnejši korak, je bilo potrebno počakati skoraj dve leti. ITC je svoje ugotovitve predsedniku posredoval 19. decembra 2001, ta pa je 5. marca 2002 uvedel carine v višini od 8 do 30 odstotkov na nekatere vrste jekla in jeklenih izdelkov, kar je bilo sicer nekoliko milejša oblika ukrepa, ki ga je predlagal ITC.

4.2. Ameriški Zakon o trgovini in obveznosti v okviru Svetovne trgovinske organizacije

Busheva administracija se je pri uvedbi carin sklicevala tako na člene 201 do 204 ameriškega Zakona o trgovini iz leta 1974 kot na klavzule v okviru Svetovne trgovinske organizacije (WTO). Celoten postopek je sicer potekal v duhu Zakona o trgovini, vendar so vsaj večinoma upoštevali predvideno proceduro, ki jo zahteva WTO. Pri tem so se posebej sklicevali na dejstvo, da pravila WTO-ja priznavajo, da lahko nenadno in veliko povečanje uvoza škoduje tudi najbolj konkurenčnim gospodarstvom in v tem primeru dovoljujejo zaščitne ukrepe.

4.2.1. Postopek po pravilih ameriškega Zakona o trgovini

Zakon o trgovini iz leta 1974 v členih 201 do 204 dovoljuje ameriškemu predsedniku, da sproži ukrepe za zaščito domače industrije, če je uvoz določenega proizvoda na taki ravni, da povzroča ali bi lahko povzročil resno škodo domači industriji, pa četudi cene niso postavljene netržno. ITC ugotovi, ali je domača industrija zares ogrožena in predsedniku predlaga morebitne ukrepe, ki imajo lahko obliko carin, kvot, subvencij ali kombinacije teh treh. Člen 201 zakona je pravzaprav ameriška zakonska uredba 19. poglavja sporazuma o GATT-u, ki članicam zagotavlja nekakšno varovalko, s pomočjo katere lahko začasno izstopijo iz sporazuma in zaščitijo svojo ogroženo industrijo.

Celotni postopek se začne z zahtevo ITC-ju, ki jo lahko posreduje predsednik, ameriški trgovinski predstavnik, oba domova kongresa, ITC pa se za presojo lahko odloči tudi na lastno pobudo. ITC ima 180 dni časa, da presodi o (ne)škodljivosti uvoza in svoje mnenje pošlje predsedniku. Postopek preverjanja je sestavljen iz dveh faz. V prvi ITC presodi, ali je domača industrija utrpela škodo, v drugi pa v primeru pozitivnega zaključka prve faze sestavi predlog predsedniku, kako naj ukrepa. V

primeru, da se predlagani ukrepi nanašajo tudi na obe partnerski državi iz prostocarinskega sporazuma NAFTA, mora ITC ugotoviti, ali uvoz iz Mehike in Kanade predstavlja znaten delež celotnega uvoza in ali ima pomemben vpliv na ameriško industrijo.

Potem ko predsednik prejme ugotovitve ITC-ja, da določen uvoz ogroža ameriško industrijo, se mora v 60 dneh odločiti, kako bo ukrepal. Lahko sprejme predlog ITC-ja, lahko se odloči za drugačen ukrep v okviru svojih pristojnosti, lahko pa ne ukrene ničesar. O svojih dejanjih mora poročati kongresu, v primeru, da se ne odloči za predlog ITC-ja, pa mora svoje dejanje pojasniti. Kongres lahko namreč v roku 90 dni s skupno resolucijo obeh domov predsednika zaveže k uveljavitvi ukrepa, ki mu ga je predlagal ITC.

Omejitve lahko uveljavi za začetno obdobje največ štirih let, ki se lahko podaljša, vendar ne na več kot skupno osem let. Po uvedbi omejitev ITC spremlja dogajanje. Če so omejitve uvedene za več kot tri leta, mora ITC predsedniku in kongresu najkasneje na polovici tega roka poročati o trenutnem položaju (Section 201, Trade Act of 1974, 2002).

4.2.2. Postopki po pravilih Svetovne trgovinske organizacije

Pravila WTO-ja oziroma Sporazuma o zaščitnih ukrepih zelo natančno določajo postopek uvedbe zaščite. Tako je že v 2. členu sporazuma točno določeno, v katerih primerih se zaščitne ukrepe lahko uvede – le, če pride do takšnega povečanja uvoza določenega proizvoda, da je povzročil ali grozi, da bo povzročil resno škodo domači industriji. Ukrepi, ki so v tem primeru uvedeni, morajo veljati za vse proizvode, ne glede na to, iz katere države prihajajo. Izjeme so države v razvoju, za katere naj ukrepi ne bi veljali, če je delež uvoza iz posamezne države v razvoju manjši od treh odstotkov skupnega uvoza, delež uvoza iz vseh držav v razvoju skupaj pa ni večji od devetih odstotkov skupnega uvoza (9. člen).

V 3. členu sporazuma je natančno predvideno, kako naj od samega začetka izgleda postopek za uvedbo zaščitnih ukrepov. Postopek mora voditi pristojno telo, v ameriškem primeru je to ITC, ki izvede javna zaslišanja vseh strank, ki so vpletene v zadevo in ki morajo imeti možnost, da predstavijo svoje poglede in da lahko odgovorijo na mnenja drugih. Ukrepi smejo biti uvedeni le v tolikšni meri, ki je nujno potrebna, da se prepreči resno škodo. Če je uvedena količinska omejitev uvoza, potem naj bi ta ne bila manjša od povprečja uvoza v zadnjih treh letih, za katere so na voljo podatki (5. člen). Ukrepi smejo biti uvedeni za največ štiri leta

oziroma za toliko časa, da se prepreči resna škoda in pospeši prilagoditev, skupno trajanje pa ne sme preseči osem let (7. člen).

4.3. Od zahteve ITC-ju do uvedbe carin

Ameriški predsednik Bush je Komisiji za mednarodno trgovino junija leta 2001 naložil, naj ugotovi, ali je količina uvoženega jekla na takem nivoju, da za ameriško jeklarsko industrijo predstavlja grožnjo. ITC je svoje ugotovitve predsedniku posredoval 19. decembra 2001, ta pa je 5. marca 2002 uvedel carine v višini od 8 do 30 odstotkov na 10 skupin izdelkov iz jekla. Ukrep je začel veljati 20. marca 2002.

4.3.1. Predlog Komisije za mednarodno trgovino

Skupina v okviru ITC-ja, katere naloga je bila priprava predloga ukrepov in v kateri so bili Stephen Koplan, Deanna Tanner Okun, Marcia Miller, Jennifer Hillman, Lynn Bragg in Dennis Devaney, je sicer ugotovila, da prevelik uvoz škodljivo vpliva na ameriško jeklarstvo, vendar za niti eno skupino izdelkov ni uspela pripraviti skupnega predloga ukrepov. Večina članov skupine je predlagala carine, a je bil razpon predlogov med 10 in 40 odstotki. Največje zahteve je postavil Bragg, ki je zahteval carine med 20 in 40 odstotki, najbolj blagi pa so bili predlogi Okunove, ki bi pri večini izdelkov uvedla kvote, pri drugih pa sistem kvota + carina. Večina članov je predlagala, naj bodo ukrepi sprejeti za dobo štirih let, medtem ko je Okunova pri večini izdelčnih skupin predlagala triletno obdobje.

Svoje sklepe je skupina postavila na osnovi takrat dostopnih podatkov od leta 1996 do konca prve polovice leta 2001. Glede na to, da je bilo poročilo oddano decembra 2001, je jasno, da skupina ni mogla upoštevati uvoza v letu 2001, ki je bil najmanjši po letu 1998. Prav ta podatek je temelj pritožbe Evropske unije, ki trdi, da se uvoz jekla v ZDA zmanjšuje, ne pa povečuje. Za ameriški trg je bilo namreč usodno leto 1997, ko se je začela azijska finančna kriza. Njena posledica je bilo razvrednotenje večine azijskih valut v primerjavi z ameriškim dolarjem, kar je povzročilo poplavo azijskega jekla na ameriškem trgu, ki je svoj vrh doseglo leta 1998 (Schavey, 2002c).

Nekateri člani skupine so v predlogu predlagali uvedbo carin tudi za preostali dve članici Severnoameriškega območja proste trgovine (NAFTA), Kanado in Mehiko. Ameriški predsednik je od Komisije zahteval dodatno pojasnilo o nujnosti uvedbe ukrepov za posamezne skupine izdelkov, tudi če se trgovino v okviru območja NAFTA izvzame.

Tabela 2: Podatki o uvozu jekla v ZDA v letih 1996-2001 (v tonah)

	Skupaj	Brez Kanade in Mehike	Kanada in Mehika
1996	27.734.904	20.271.545	7.463.358
1997	29.490.682	21.702.840	7.787.842
1998	39.771.931	31.828.202	7.943.729
1999	34.102.591	25.616.742	8.485.850
2000	36.380.792	28.035.393	8.345.399
2001	28.723.034	21.320.865	7.402.168
2001 - prva polovica leta	13.859.073	10.062.965	3.796.107

Vir: Komisija za mednarodno trgovino, [<http://www.usitc.gov>], 2002.

Mnenje Komisije je bilo, da je za vse skupine izdelkov potrebna zaščita tudi ob neupoštevanju trgovine z Mehiko in Kanado, zato se je predsednik odločil, da za članici območja NAFTA ne bo uvedel carin na nobeno od predlaganih skupin izdelkov.

4.3.2. Končna odločitev o uvedbi carin

Ameriški predsednik George W. Bush je uvedbo carin napovedal v nagovoru 5. marca, dan pred skrajnim rokom, določenim z Zakonom o trgovini, veljati pa so začele 20. marca 2002. Veljale naj bi tri leta, uvedene pa so za enajst skupin izdelkov. Gibljejo se od osmih do 30 odstotkov, pri jeklenih ploščah pa je bila uvedena kombinacija kvot in carin. Do konca avgusta 2002 je ameriški trgovinski predstavnik, ki se od uvedbe carin ukvarja z izvajanjem ukrepov, s seznama umaknil skoraj četrtino vseh izdelkov, ki so bili obremenjeni s carinami. Ta dejanja so že naletela na ostre kritike, najbolj glasen pa je demokratski senator iz Zahodne Virginije Jay Rockefeller (Rockefeller, 2002).

Zaščitni ukrepi ne veljajo za Kanado in Mehiko, ki sta del območja NAFTA, prav tako pa sta izvzeta Izrael in Jordanija ter vse tiste države v razvoju, ki so članice WTO-ja, njihov delež uvoza pa ne presega treh odstotkov. Uvoz iz prvih štirih omenjenih držav tudi ne šteje v kvoto pri jeklenih ploščah.

Sedem od skupno 99 držav, ki jim Američani priznavajo status držav v razvoju, ima pri izvozu v ZDA določene omejitve – Brazilija pri obeh skupinah ploščatih izdelkov, Indija in Romunija pri nelegiranih profilih, Tajski pri nelegiranih profilih in varjenih ceveh, Moldova, Turčija in Venezuela pa pri ojačanem jeklu.

Tabela 3: Ameriške carine na uvoženo jeklo po skupinah izdelkov

Izdelek	Prvo leto	Drugo leto	Tretje leto
Jeklene plošče ¹	5,4 mio ton + 30 %	5,9 mio ton + 24 %	6,4 mio ton + 18 %
Drugi ploščati izdelki	30%	24%	18%
Vroče valjano jeklo	30%	24%	18%
Hladno valjano jeklo	30%	24%	18%
Ojačane palice	15%	12%	9%
Varjene cevi	15%	12%	9%
Nelegirani in legirani profili	13%	10%	7%
Palice iz nerjavečega jekla	15%	12%	9%
Drogovi iz nerjavečega jekla	15%	12%	9%
Žica iz nerjavečega jekla	8%	7%	6%
Kositrno legirano jeklo	30%	24%	18%

Vir: Section 201 Steel Remedy, [<http://www.whitehouse.gov>], 2002.

Med državami, ki uživajo status države v razvoju, je kar 13 evropskih (Albanija, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Moldova, Poljska, Romunija, Slovaška in Turčija), od nekdanjih socialističnih držav pa manjka le Slovenija. Delež preostalih članic nekdanje Sovjetske zveze, ki niso našteje, namreč presega tri odstotke skupnega uvoza v ZDA.

5. POGLED NAZAJ – ZA IN PROTI CARINAM NA JEKLO

Odločitev o uvedbi carin na jeklo je bila za ameriškega predsednika Georga W. Busha gotovo ena najtežjih v njegovem mandatu. Znašel se je namreč med kladivom svojih predvolilnih obljub in nakovalom argumentov, ki so jih predstavljali nasprotniki uvedbe carin. Na koncu se je odločil za carine, kljub temu, da je njegova odločitev slonela bolj na političnih kot na ekonomskih razlogih in kljub temu, da je imel na voljo druge, nedvomno bolj primerne možnosti za ukrepanje.

5.1. Razlogi v prid uvedbe carin

Med razlogi, ki so ameriško administracijo napeljali k uvedbi carin, lahko najdemo le enega izrazito ekonomskega – skrb za upokojene jeklarske delavce in samo jeklarsko industrijo –, medtem ko sta preostala dva, vrnitev prostih pooblastil za sklepanje

¹ Pri jeklenih ploščah je bila uvedena kombinacija kvot in carin. Ob morebitnem preseganju kvote začne veljati navedena carina.

mednarodnih trgovinskih sporazumov in boj za drugi predsedniški mandat, veliko bolj politično kot ekonomsko upravičena.

5.1.1. Skrb za upokojene jeklarske delavce in samo jeklarstvo v ZDA

Ameriški jeklarji od svojega predsednika niso zahtevali samo uvedbe carin, ampak tudi, da država prevzame garancije za pokojnine in zdravstveno zavarovanje za okoli 600 tisoč upokojencev. Kot trdijo jeklarji, naj bi namreč imeli načrte za združevanje in prestrukturiranje, vendar zdrava podjetja nočejo prevzeti obveznosti do upokojencev tistih podjetij, ki so šla v stečaj. Predsednik Bush zahteve sicer ni zavrnil, vendar pa je poudaril, da mora priti do zaščite upokojencev v vseh podjetjih, ki so šla v stečaj. Samo zaščita upokojencev v jeklarski industriji naj bi državo stala med 10 in 13 milijardami dolarjev letno. Razlog za tako visoke stroške je radodarnost, ki je za ameriške razmere zelo nenavadna. Jeklarskim delavcem namreč skoraj vse zdravniške in podobne stroške krijejo podjetja. Ameriška vlada je že leta 1975 ustanovila program, ki izplačuje pokojnine upokojencem tistih podjetij, ki so šla v stečaj. Doslej so bili največji porabniki sredstev iz tega programa s skoraj 29 odstotki vseh izplačil prav jeklarski delavci (Schavey, 2002a). Poudariti je potrebno, da zaščitni ukrepi, ki so bili sprejeti, ne morejo pomagati upokojencem, saj bodo zdrava podjetja najverjetneje še naprej odklanjala pomoč upokojenim iz tistih podjetij, ki so šla v stečaj. Ukrepi v taki obliki lahko le zavrejo potrebne spremembe v ameriškem jeklarstvu.

Tudi zaščita ameriškega jeklarstva kot takega ne more biti zadosten razlog za uvedbo zaščitnih ukrepov. Že pred uvedbo najnovejših carin je bilo namreč s protidumpinškimi carinami obremenjenih kar okoli 80 odstotkov vseh uvoženih izdelkov iz jekla, razlog za krizo v ameriškem jeklarstvu pa ni tuja konkurenca, ampak zamujeno prestrukturiranje jeklarstva samega. Američani sicer očitajo preostalemu svetu, da je bilo v zadnjih dveh desetletjih za subvencije v jeklarstvu porabljenih več kot 100 milijard ameriških dolarjev, kar je verjetno res, res pa je tudi, da je ameriška vlada samo v letu 2001 za subvencije jeklarjem porabila več kot milijardo dolarjev (Schavey, 2002a). Temeljna težava, zaradi katere še ni prišlo do prestrukturiranja, so premočni sindikati, ki še naprej zahtevajo polno zaščito za zaposlene, kljub temu, da se je število zaposlenih od leta 1974 zmanjšalo od 521 na 124 tisoč, od začetka azijske finančne krize pa je šlo v stečaj 31 jeklarskih podjetij – kar 21 v obdobju od januarja 2001 do marca 2002 (Poredoš, 2002).

Tretji najpomembnejši argument jeklarjev pri lobiranju za uvedbo carin je bila trditev, da je jeklarstvo panoga, ki je strateškega pomena za vsako državo. V primeru

vojne naj bi bile tako Združene države bolj ranljive, če bi bile odvisne od tujih dobaviteljev. Ta trditev je sicer točna, vendar ima lepotno napako, saj Američani sami izdelajo trikrat toliko jekla, kot bi ga potrebovali v primeru vojne (Schavey, 2002).

5.1.2. Vrnitev prostih pooblastil za sklepanje mednarodnih trgovinskih sporazumov

Eden od temeljnih ciljev novega predsednika, ki si jih je postavil ob nastopu mandata, je bil, da si povrne prosta pooblastila za sklepanje mednarodnih trgovinskih sporazumov, ki jih je njegov predhodnik Bill Clinton izgubil, ker je podprl Severnoameriško območje proste trgovine. S tem pooblastili naj bi območje proste trgovine razširili na vso ameriško celino. Razlika med prostimi in omejenimi pooblastili je v tem, da lahko pri prostih pooblastilih kongres takšen sporazum potrdi ali pa ga zavrne v celoti, medtem ko ga lahko pri omejenih predsednikovih pooblastilih tudi preoblikuje in sprejme v povsem drugačni obliki, kot je bil usklajen na mednarodnih pogajanjih. Bushevo zahtevo po vrnitvi polnih pooblastil je že na začetku leta 2002 s tesno večino (215:214) potrdil predstavniški dom kongresa, medtem ko so v senatu, kjer imajo večino demokrati, čakali na razplet jeklarske zgodbe. Očitno so bili s predsednikovimi dejanji zadovoljni, saj so mu sredi leta 2002 tudi oni podelili polna pooblastila (Poredoš, 2002).

5.1.3. Boj za drugi predsedniški mandat leta 2004

Za gospodarstvo ni nikoli preveč dobro, če so ekonomske odločitve sprejete zaradi političnih interesov, toda po mnenju večine kritikov se je v primeru zaščite ameriškega jeklarstva zgodilo prav to. Predsednik George W. Bush je v predvolilnem boju leta 1999 jeklarjem trdno obljubil, da bo zaščтил njihova delovna mesta, kar mu je prineslo pomembno število glasov v državah, kjer je jeklarstvo ena najpomembnejših panog (Poredoš, 2002). Volitve je sicer zaznamovala zmešnjava na Floridi, toda največje presenečenje je bila Busheva zmaga v Zahodni Virginiji, dolgoletni trdnjavi demokratov. Prav iz Zahodne Virginije so prihajale najglasnejše zahteve po zaščiti jeklarstva, njihov največji zagovornik pa je Jay Rockefeller, sicer demokratski senator iz te zvezne države.

Ameriški predsednik je bil skoraj prisiljen uvesti zaščitne ukrepe, čeprav so se dokazi o njihovi nesmotrnosti kar vrstili. Tik pred končno predsednikovo odločitvijo se je pred Belo hišo zbralo okoli 25 tisoč jeklarjev, ki so poleg tega Belo hišo in kongres

zasuli s pismi in telefonskimi klici. Celotna kampanja sindikatov je trajala pet let, stala pa je pet milijonov dolarjev. Na svojo stran so jeklarji pridobili tudi večino poslancev v obeh domovih kongresa, saj je nekaj dni pred zadnjim rokom za odločitev kar 140 članov predstavniškega doma poslalo Bushu pismo v podporo uvedbe carin (Poredoš, 2002).

V politično ozadje ukrepov so prepričani tudi v Evropski uniji. Evropska komisija je WTO-ju poslala 22 strani dolg seznam proizvodov, za katere naj bi Unija uvedla povračilne 100-odstotne carine. Seznam obsega pisano paleto proizvodov, od riža do čevljev in miz za biljard. Med njimi je kar precej, ki so posebej pomembni v zveznih državah, kjer naj bi bile volitve leta 2004 še posebej tesne, denimo grenivke (Florida) in jabolka (Washington). Podobno razmišljajo tudi v Rusiji, kjer so uvedli prepovedne carine na ameriške piščance (Arkansas in New Jersey), čeprav jih sami skoraj ne redijo (Downhill on Trade, <http://www.wsj.com>).

5.2. Razlogi proti uvedbi carin

Že pred uvedbo zaščitnih ukrepov za izdelke iz jekla se je v ZDA oblikovala široka koalicija nasprotnikov, ki je z oglaševalsko kampanjo po vplivnih ameriških medijih trdila, da bo uvedba carin povečala stroške izdelkov na osnovi jekla za štiri milijarde dolarjev letno, hkrati pa naj bi carine ogrozile na tisoče delovnih mest. Še ostrejši je bil odziv iz tujine po sami uvedbi carin. Komisar Evropske unije za trgovino Pascal Lamy je v prvem odzivu govoril o "manirah divjega zahoda", še istega dne pa je Unija vložila pritožbo pri WTO-ju. Kasneje se je pritožbi pridružila še večina preostalih največjih svetovnih proizvajalk jekla.

5.2.1. Carine na jeklo ameriškemu gospodarstvu bolj škodijo kot koristijo

Uvedba carin resda kratkoročno koristi ameriški jeklarski industriji, vendar je njihov skupni vpliv na celotno ameriško gospodarstvo izrazito negativen. Kot je v svojih oglasih poudarjala Koalicija podjetij in organizacij, ki promovirajo potrošniško industrijo (CITAT), bodo stroški pri izdelavi tistih izdelkov, katerih sestavni del je jeklo, vsako leto višji za štiri milijarde dolarjev, hkrati pa naj bi zaradi ukrepov delo izgubilo 74.500 zaposlenih. Na vsakega delavca v jeklarstvu namreč pride 57 delavcev v posredno povezanih dejavnosti in cena za 8.000 rešenih delovnih mest v jeklarski industriji bo več kot devetkrat toliko delovnih mest v drugih industrijah (Schavey, 2002b).

Največji delež škode bodo utrpeli dejavnosti, ki so najbolj neposredno navezane na jeklo, kot je avtomobilska industrija, ki naj bi začela izgubljati delež na trgu zaradi relativno cenejšega uvoza tujih avtomobilov. Poleg tega bodo omejitve uvoza močno prizadela pristanišča, na primer New Orleans, kjer pretovor uvoženega jekla dosega 45 odstotkov vseh uvoznih poslov. Povprečno ameriško gospodinjstvo naj bi zaradi višjih cen jekla letno v povprečju porabilo 283 dolarjev več kot doslej (Poredoš, 2002).

5.2.2. Zaščita ni rešitev za ameriško jeklarstvo

Kratkoročno bodo carine na uvoženo jeklo sicer pozitivno vplivale na ameriško jeklarsko industrijo, dolgoročno pa bo prav zaradi njih še težje. Razlog za krizo v ameriškem jeklarstvu namreč ni premalo zaščite, temveč preveč. Jeklarstvo v ZDA je bolj ali manj zaščiteno zadnjih 34 let, saj so bile leta 1968 uvedene prve subvencije jeklarskim podjetjem, nato pa so se zaščitni ukrepi le še stopnjevali. Podjetja so tako zamudila najugodnejši čas za prepotrebno prestrukturiranje, ki so ga v Evropski uniji ob obilni pomoči držav članic (okoli 50 milijard dolarjev), vendar brez zapiranja trga, opravili v osemdesetih letih prejšnjega stoletja (Schavey, 2002a).

Prava pot za rešitev iz krize bi bilo združevanje, ne pa skrivanje pred konkurenco. Večina jekla, ki prihaja iz Evropske unije, izdelata samo šest družb, medtem ko v ZDA dvakrat toliko družb izdelata precej manj jekla. Ker je jeklarstvo panoga, ki zahteva ogromne fiksne stroške, je edina prava rešitev združevanje. Temu najbolj nasprotujejo sindikati, saj bi to pomenilo množična odpuščanja. Zato prihaja do paradoksa, saj zdaj tisti, ki imajo na svojih delovnih mestih precej manj ugodnosti kot jeklarji, plačujejo za tiste, ki imajo "platinaste kartice zdravstvenega zavarovanja". Samo v letu 2001 je po 40 tisoč stečajih na cesti končalo milijon delavcev, ki ne prejemaajo nikakršne pomoči (Schavey, 2002b).

Največji tekmeči ameriških jeklarjev ne prihajajo iz tujine, temveč iz Amerike same. Majhne jeklarne, ki imajo precej nižje fiksne stroške in precej bolj gibljivo proizvodnjo, proizvajajo izdelke iz jekla s 25 odstotki nižjimi stroški. Zato ni čudno, da se je njihov tržni delež od leta 1970 z desetih povečal na 50 odstotkov, delež uvoženega jekla pa je svoj vrhunec doživel leta 1998 z 28 odstotki, medtem ko je leta 2001 znašal le še 21 odstotkov (Schavey, 2002a).

5.2.3. Ukrepi kršijo pravila WTO-ja in celo ameriške zakone

Carine na jeklo, ki jih je uvedla Busheva administracija, vsaj v dveh točkah kršijo pravila in načela Svetovne trgovinske organizacije. Sporazum o zaščitnih ukrepih v 2. členu dovoljuje uporabo zaščitnih ukrepov le v primeru, če je prišlo do takšnega povečanja uvoza določenega proizvoda, da je povzročil ali grozi, da bo povzročil resno škodo domači industriji. Uvoz jekla v ZDA se ni povečal, ampak zmanjšal, delež uvoženega jekla pa je v zadnjih letih padel na 21 odstotkov.

Eno temeljnih načel WTO-ja je načelo nediskriminatornosti, ameriške carine pa ga očitno kršijo, saj ukrepi ne veljajo za Kanado, Mehiko, Izrael in Jordanijo. Prvi dve državi sta v skupnem območju proste trgovine z ZDA, tako da bi bil to lahko ameriški argument za zagovor. WTO namreč pri prostotrgovinskih območjih dopušča milejše ukrepe od tistih, ki so sprejeti za preostale države. Zato pa ni nobenega razloga, zakaj bi ukrep ne veljal za Izrael in Jordanijo, razen tistega, da je to v političnem interesu ameriškega predsednika. Ta pa pred razsodiščem WTO-ja nima nobene teže.

Ameriški Zakon o trgovini sicer dovoljuje uvedbo zaščitnih ukrepov, vendar le, če je to v nacionalnem interesu (Schavey, 2002b). Ukrepov, ki bistveno več ljudem škodijo kot koristijo in ki povzročajo izgubo delovnih mest, pa verjetno res ne moremo šteti med ukrepe, ki so v nacionalnem interesu.

5.2.4. Škodljiv vpliv na mednarodno trgovino

Uvedba zaščitnih ukrepov v tolikšnem obsegu, kot ga predstavljajo ameriške carine na jeklo, predstavlja resen udarec procesu liberalizacije mednarodnih tokov, ki se je razmahnil v 70. letih prejšnjega stoletja. V nasprotju s prakso novega protekcionizma, ki je (pre)hitro liberalizacijo skušal ustaviti z necarinskimi ukrepi, so se ZDA s tem ukrepom vrnile k tipičnemu instrumentu klasičnega protekcionizma – carinam.

Po izračunih ameriškega trgovinskega predstavnika so koristi od Urugvajске runde pogajanj v okviru GATT-a in sporazuma o prostotrgovinskem območju NAFTA v povprečju vsaki ameriški družini letno prinesle med 1.300 in 2.000 dolarji. Naslednji krog pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije naj bi skupaj prinesel okoli 700 milijard dolarjev koristi, od tega kar 200 milijard neposredno Američanom oziroma v povprečju 2.450 dolarjev na vsako družino (Schavey, 2001).

5.2.5. Zelo verjeten povračilni odgovor tujine

Že pred samo uvedbo ukrepov je bilo jasno, da bo odgovor tujine nanje zelo oster. Evropska unija je namreč glasno napovedovala, da bo primernost carin izpodbijala pred Svetovno trgovinsko organizacijo, povračilne ukrepe pa so obljubljale tudi druge države. Brazilija je tako napovedovala, da bodo v primeru uvedbe carin pogajanja o razširitvi območja proste trgovine na večino Amerike (združitve območij MERCOSUR in NAFTA) padla v vodo.

Prav tako je bilo verjetno tudi Američanom že vnaprej jasno, da svojih ukrepov ne bodo mogli uspešno obraniti pred razsodiščem WTO-ja. Doslej namreč kaj takega ni uspelo še nobeni državi. Američani so se na zatožni klopi doslej znašli osemkrat in vedno izgubili (Poredoš, 2002). Ironično je, da so svoj sedmi poraz doživeli prav na dan, ko je Bush predstavil carine na jeklo. Osmo negativno mnenje so dočakali le nekaj mesecev kasneje, 30. avgusta 2002, ko je WTO ugodil zahtevi Evropske unije po 100-odstotnih povračilnih carinah zaradi ameriških subvencij izvoznikom. Ta razsodba je pomenila popolno zmago Unije, ki je zahtevala pravico do povračilnih ukrepov v višini štirih milijard dolarjev, Američani pa so pričakovali, da bo vrednost dovoljenih povračilnih ukrepov manjša od milijarde dolarjev (EU lahko uvede sankcije v višini štirih milijard dolarjev, 2002).

5.3. Kaj bi predsednik Bush lahko storil, pa ni?

Ameriška administracija je imela na voljo celo vrsto možnosti, izbrala pa je prav tisto, ki je povzročila največje ogorčenje v tujini in veliko škodo domačemu gospodarstvu. Katere bi bile odločitve, ki bi bile glede na razmere bolj primerne?

5.3.1. Ohranjanje statusa quo in zmanjševanje zmogljivosti

Od vseh možnosti bi bila zagotovo najboljša, če ZDA ne bi storile nič, vsaj kar se tiče zaščitnih ukrepov. Velik napredek za jeklarske države je bilo že spoznanje, da lahko le skupaj rešijo problem odvečnih zmogljivosti. Prava pot za rešitev jeklarske industrije v svetu bi bila tista, ki so jo februarja leta 2002 začrtali predstavniki 39 držav, udeleženk sestanka pod pokroviteljstvom Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj.

Problema svetovnega jeklarstva, ki je sposobno letno izdelati več kot milijardo ton jekla, povpraševanje po njem pa dosega le okoli 800 milijonov ton, ni mogoče rešiti z delnimi rešitvami v okviru lastne države. Potreben je trden dogovor o količini

znižanja proizvodnje ter deležu tega znižanja po posameznih državah, hkrati pa bi morali doseči dogovor o postopnem ukinjanju subvencij v jeklarstvu. Z njihovim ohranjanjem namreč problem presežnih zmogljivosti ne bo nikoli odpravljen. Žal so bile prav Združene države tiste, ki so najbolj ovirale sporazum v okviru OECD-ja in ga nato z uvedbo carin tudi dokončno onemogočile (Đerić, 2002).

Opustitev pomoči jeklarstvu seveda ne bi bila brez političnih posledic. Glede na to, da bi George W. Bush požrl dano besedo, ki je imela v predvolilnem času še večjo težo, bi imel le še malo možnosti na volitvah čez dve leti.

5.3.2. Prevzem odgovornosti za upokojene jeklarske delavce

Ena od zahtev jeklarjev je bila tudi, da vlada prevzame stroške za 600 tisoč upokojenih jeklarskih delavcev, ki so zaradi stečajev svojih nekdanjih podjetij ostali brez pokojnin in zdravstvenega zavarovanja. Ti stroški naj bi bili med 10 in 13 milijardami dolarjev letno, kar je sicer ogromen znesek, vendar pa bi to omogočilo jeklarski industriji v ZDA prestrukturiranje in združevanje, ki je nujno za uspešno konkuriranje na svetovnem trgu.

Kljub zaščiti s carinami ameriško jeklarstvo namreč ostaja v pat položaju, saj zdrava podjetja nočejo prevzeti stroškov tistih, ki so šla v stečaj. Če bi te stroške prevzela država, bi se podjetja tudi brez dodatne pomoči lahko prestrukturirala, vendar pa bi pri takem poskusu zagotovo naletela na močan odpor sindikatov. Vsako združevanje namreč običajno pomeni tudi odpuščanja, jeklarski sindikati pa so v ZDA tako močni, da so doslej uspešno ohranjali visoko zaščito delavcev.

5.3.3. Uvedba kvot namesto carin

Če bi bila ameriška administracija prepričana, da je za krizo jeklarstva v ZDA kriva poplava jekla iz tujine, potem bi bile edini pravi ukrep kvote, kar je Bushu predlagala tudi članica skupine v Komisiji za mednarodno trgovino Deanna Tanner Okun. Za osnovo kvot bi morali po pravilih WTO-ja vzeti povprečje zadnjih treh let, vendar pa bi se v tem primeru izkazalo, da je ameriški ukrep popolnoma nepotreben, saj se v zadnjih letih uvoz jekla v ZDA zmanjšuje.

6. ZAKAJ AMERIŠKI UKREPI NE MOREJO BITI USPEŠNI?

Že po nekaj mesecih je postalo jasno, da carine na jeklo ne bodo izpolnile svoje naloge. Preostanek sveta z izjemo Kanade in Mehike, ki sta uvedbo carin pozdravili, se je združil v koalicijo, ki pred Svetovno trgovinsko organizacijo zahteva dovoljenje za uvedbo povračilnih ukrepov. Poleg tega prve posledice občuti že tudi ameriško gospodarstvo, saj je moral ameriški trgovinski predstavnik na zahtevo nekaterih panog s seznama umakniti že skoraj četrtno vseh izdelkov iz jekla, na katere so bile uvedene carine.

Največje svetovne proizvajalke jekla na čelu z Evropsko unijo od WTO-ja zahtevajo, naj dovoli uvedbo 100-odstotnih povračilnih carin na ameriško blago. Unija je sestavila 22 strani dolg seznam blaga, na katerega naj bi bile uvedene povračilne carine, skupna vrednost povračilnih ukrepov pa naj bi znašala 3,8 milijarde dolarjev, toliko, kolikor naj bi evropski proizvajalci jekla izgubili v treh letih veljavnosti ameriških carin.

Glede na to, da je bila zadnja razsodba WTO-ja v korist petnajsterice "težka" kar štiri milijarde dolarjev, si Američani verjetno ne morejo privoščiti še enega podobnega spodrseljaja. Ena od možnosti je tudi izstop ZDA iz WTO-ja, ki pa je od vseh še najmanj verjetna, saj je bilo v oblikovanje te organizacije vložena preveč truda in časa, hkrati pa je skupaj s svojim predhodnikom odločilno vplivala na hitro liberalizacijo mednarodne trgovine v zadnjih letih.

Umikanje izdelkov s seznama ocarinjenih je le prvi dokaz, da je bila uvedba carin zgrešena tudi z ameriškega zornega kota. Preostale panoge bodo namreč vse bolj čutile omejitve pri trgovanju z jeklom in višje cene, kumulativni učinek carine pa bi lahko že kmalu povzročil krize v drugih ameriških industrijskih vejah, denimo v avtomobilski industriji, ki je najbolj odvisna od poceni jekla.

Američani bodo tako plačali dvojno ceno – najprej preko povračilnih carin, ki naj bi jih po pričakovanjih druge države iztožile pri WTO-ju, nato pa še preko višjih cen domačega industrijskega blaga. Če bo prvi učinek deloval šele čez nekaj let, ko bodo končani postopki pri WTO-ju, pa bodo drugega Američani občutili zelo hitro.

7. NEKAJ MOGOČIH REŠITEV "JEKLARSKE VOJNE"

Malo verjetno je, da bi ameriški ukrepi zdržali do konca, torej do 20. marca 2005, ali pa da bi bili celo podaljšani. Precej več je možnosti, da bodo ukinjeni prej, vprašanje je le kdaj. Ameriška administracija, ki v mednarodni skupnosti z zavračanjem Kjotskega protokola o zmanjšanju emisije toplogrednih plinov in Rimskega statuta o ustanovitvi Mednarodnega kazenskega sodišča izgublja pomembne točke, si verjetno ne bo mogla dolgo privoščiti, da bi vztrajala pri ukrepih, ki niso v skladu z mednarodnimi dogovori.

7.1. Odprava carin po kongresnih volitvah

Ameriški politični analitiki so carine na jeklo umeščali med izrazito politične odločitve predsednika Busha predvsem zaradi obljub, ki jih je dal med prejšnjim predsedniškim predvolilnim bojem, pomembne pa so tudi v luči kongresnih volitev, ki bodo jeseni leta 2002. Posebej pomembne bodo volitve v senat, kjer so republikanci v manjšini, med ključnimi zveznimi državami pa naj bi bile tudi tiste, ki so pomembne proizvajalke jekla (Downhill on Trade, 2002). Če bi republikanci dobili večino še v senatu, bi imel George W. Bush proste roke pri neoviranem izvajanju svoje politike, kar je cilj, ki je spodletel njegovemu predhodniku Billu Clintonu in zaradi katerega njegovi obsežni socialni projekti niso bili nikoli do konca izpeljani.

Odločitev o hitri odpravi carin bi stroške zaščitnih ukrepov omejila, hkrati pa bi druge države verjetno nemudoma umaknile zahtevo o povračilnih carinah. Evropska unija je že ob uvedbi kvot zatrdila, da ne bodo veljale niti dan dlje kot ameriške carine (Grgič, 2002), ob odpravi carin pa bi se bila zagotovo pripravljena pogajati o povračilu škode. Že pri zadnji rzsodbi WTO-ja, ki je Uniji dovolil povračilne carine v višini štirih milijard dolarjev, je evropski komisar za trgovino Pascal Lamy poudaril, da je Unija bolj naklonjena pogovorom o spremembi ameriške zakonodaje kot povračilnim ukrepom (EU lahko uvede sankcije v višini štirih milijard dolarjev, 2002).

7.2. Odprava carin po predsedniških volitvah

Prav drugi predsedniški mandat naj bi bil temeljni motiv, ki je Georga W. Busha vodil k uveljavitvi carin na jeklo. Odprava carin po predsedniških volitvah je sicer

mogoča, vendar pa bo takrat za resne ukrepe že prepozno. V zadnjem letu namreč stopijo v veljavo le še razmeroma nizke carine, hkrati pa bo takrat znana že tudi začasna razsodba Svetovne trgovinske organizacije. Prav od te bo odvisno marsikaj, verjetno tudi odločitev o (ne)vztrajanju pri carinah.

7.3. Vztrajanje do konca

Veljavnost ameriških carin na jeklo se izteče 20. marca 2005, še pred tem, če ne bodo že prej odpravljene, pa se bo moral takratni ameriški predsednik odločiti o njihovem morebitnem podaljšanju. To je sicer malo verjetno, saj je bilo že pred prvo uvedbo carin dovolj dokazov, da so škodljive za ameriško gospodarstvo. Po izteku veljavnosti carin bo ameriško jeklarstvo še bolj ranljivo, veliko škodo pa bodo morale plačati vse ZDA.

8. POSLEDICE AMERIŠKIH UKREPOV IN ODGOVORA EVROPSKE UNIJE NA SLOVENSKO JEKLARSTVO

Ameriški ukrepi za slovensko jeklarstvo ne pomenijo hude obremenitve, zato pa ga je precej bolj prizadela uvedba kvot za uvoz v Evropsko unijo. Z ameriški carinami naj bi bil prizadet le Metal z Raven na Koroškem, ki v ZDA med drugim izvaža palice iz nerjavečega jekla. Te so obremenjene s 15-odstotnimi carinami, predstavljajo pa okoli 10 odstotkov Metalovega posla v ZDA (Poredoš, 2002).

Precej hujše posledice bo imela uvedba evropskih kvot. Unija je namreč uvedla kvote po sistemu "kdor prej pride, prej melje", tako da slovenske železarne na evropskih trgih ne morejo več sklepati dolgoročnih poslov, saj ne vedo, če ne bodo do izpolnitve posla kvote že zapolnjene. Poleg tega ima evropska jeklarska industrija še precej neizkoriščenih zmogljivosti, ki jih lahko uporabi v tem primeru, prav tako pa bo verjetno poskusila na domačem tržišču prodati tisto jeklo, ki je ostalo pred ameriški vrati. Jeklarji so takoj po objavi ukrepov govorili celo o katastrofi, ki naj bi ogrozila obstoj slovenskega jeklarstva, škoda pa bo tem večja, čim dlje bodo trajali ukrepi. Vse je odvisno od časa trajanja ameriških ukrepov, saj naj bi Unija svojo zaščito umaknila takoj, ko bodo isto storili Američani (Đerić, 2002).

Carine ob izpolnjenih kvotah se dodajajo osnovnim carinam, ki so za kandidatke za članstvo v EU-ju nekoliko nižje kot za druge države. To je tudi edina prednost, ki jo imajo kandidatke pred drugimi, saj Unija v skladu s pravili Svetovne trgovinske

organizacije ni smela narediti takih izjem, kot so si jih z Izraelom in Jordanijo privoščili Američani. Ironično je, da so carin deležni tudi slovenski programi, ki jih je Unija potrdila v študiji o prestrukturiranju evropskega jeklarstva in jo kot vzorec predstavljala drugim vzhodnoevropskim državam (Grgič, 2002).

Največja težava je v tem, da so evropski ukrepi prišli prav v času tik pred začetkom privatizacij železarn. Panogo, ki je v preteklih letih porabila ogromno proračunskega denarja za prestrukturiranje, so v trenutku, ko naj bi vrnila vsaj del vloženega denarja, doleteli ukrepi, ki so ji popolnoma prekrižali načrte. Ob dokaj kaotičnih razmerah na svetovnem trgu jekla, kjer se prepirata "velika dva", bodo najkrajši konec po vsej verjetnosti potegnili manjši.

9. SKLEP

Jeklarstvo v vseh razvitih državah, ne samo v Združenih državah Amerike, pesti kriza, katere vzrok so v veliki meri presežne kapacitete oziroma premajhno povpraševanje po jeklu. Skupne svetovne kapacitete v proizvodnji jekla znašajo več kot milijardo ton letno, medtem ko izkoriščenost teh kapacitet dosega okoli 850 milijonov ton, povpraševanje po jeklu pa le okoli 800 milijonov ton.

Vzrok za takšen položaj na trgu jekla je prevelika zaščita jeklarstva v večini držav, saj vlade s subvencijami še pospešujejo povečevanje že tako prevelikih proizvodnih kapacitet. Rešitev te krize zato ni v uvajanju novih zaščitnih ukrepov, kot so zadnje ameriške carine na jeklo, ampak v njihovem odpravljanju. Le liberalizacija v mednarodni trgovini z jeklom namreč lahko prinese takšne razmere na trgu, da bosta ponudba in povpraševanje usklajeni. Liberalizacija trga zagotovo ne bo lahka niti poceni, zato je verjetno edina možnost v dogovoru največjih proizvajalk jekla o skupnem zmanjševanju presežnih kapacitet in odpravljanju subvencij. Pogovori o tem so se že začeli februarja leta 2002 v okviru Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj, vendar so bili nato grobo prekinjeni prav z uvedbo ameriških carin.

ZDA so kot vodilna industrijska država poleg Kitajske največji svetovni potrošnik jekla, kljub temu, da se je ameriška proizvodnja jekla od leta 1974, ki je bilo za jeklarstvo prelomno, zmanjšala od skoraj 137 na dobrih 90 milijonov ton. Razlogi za takšen upad proizvodnje so predvsem trije – povečanje proizvodnje v državah v razvoju, kjer jeklo izdelujejo s precej nižjimi stroški, prodor majhnih jeklarn, katerih

tržni delež je narasel že na 50 odstotkov, in uporaba novih materialov, ki so v nekaterih dejavnostih izpodrinili jeklo.

Argumenti, s katerimi je ameriška administracija podprla uvedbo carin, stojijo na precej trhljih temeljih. Pravila Svetovne trgovinske organizacije namreč dovoljujejo uvedbo zaščitnih ukrepov le, če pride do nenadnega povečanja uvoza, ki lahko škodi domači industriji. Uvoz jekla v ZDA se je od leta 1998, ki je bilo zaradi azijske finančne krize v tem pogledu rekordno, zmanjšal s slabih 40 na manj kot 29 milijonov ton, tržni delež uvoženega jekla pa je padel od 28 na 21 odstotkov. Ameriški ukrepi poleg tega kršijo še načelo o nediskriminatornosti, saj uvoz iz Izraela in Jordanije dovoljujejo brez omejitev, kar prav tako ni v skladu s pravili WTO-ja.

Carine ne bodo rešile ameriškega jeklarstva, ampak mu bodo kvečjemu naredile še večjo škodo. Poleg tega negativno vplivajo tudi na preostale gospodarske veje, saj naj bi bila cena ukrepov izguba 74.500 delovnih mest, medtem ko naj bi delo zaradi njih obdržalo le 8.000 jeklarjev. Dodatna težava ameriškega jeklarstva so močni sindikati. Ti z zahtevami po ohranitvi visoke zaščite delavcev zavirajo prepotrebne spremembe, ki bi ameriško jeklarstvo naredilo spet konkurenčno. Ameriški predsednik George W. Bush je imel na voljo še nekaj ukrepov, s katerimi bi lahko pomagal jeklarjem, a je, kot trdijo kritiki, zaradi lastnih notranje- in zunanjepolitičnih interesov, izbral tistega, za katerega je bilo že vnaprej znano, da bo povzročil največje ogorčenje.

Da sprejeti ukrepi ne morejo biti uspešni, je bilo jasno že kmalu po njihovi uvedbi. Zdaj je le še vprašanje časa, do kdaj bodo veljali in kolikšno škodo bodo povzročili ameriškem gospodarstvu. Skupina proizvajalk jekla na čelu z Evropsko unijo bo zelo verjetno uspela s pritožbo pri Svetovni trgovinski organizaciji. EU ocenjuje, da bodo evropske jeklarje ameriški ukrepi v treh letih stali okoli 3,8 milijarde ameriških dolarjev in tolikšno povračilo naj bi Unija od ZDA tudi zahtevala. Doslej še nobeni državi ni uspelo pred WTO-jem dokazati, da je bila uvedba ukrepov upravičena. Američani so se na zatožni klopi doslej znašli osemkrat in vedno izgubili. Najbolj boleča je bila zadnja rzsodba WTO-ja, ki Evropski uniji dovoljuje 100-odstotne povračilne carine v vrednosti štirih milijard dolarjev zaradi subvencij, ki jih prejemajo ameriški izvozniki.

Ameriški ukrepi za slovensko jeklarstvo ne pomenijo hude obremenitve, zato pa ga je precej bolj prizadela uvedba kvot za uvoz v Evropsko unijo. Unija je namreč uvedla kvote po sistemu "kdor prej pride, prej melje", tako da slovenske železarne na evropskih trgih ne morejo več sklepati dolgoročnih poslov, saj ne vedo, če ne bodo

do izpolnitve posla kvote že zapolnjene. Vse je tako odvisno od časa trajanja ameriških ukrepov, saj naj bi Unija svojo zaščito umaknila takoj, ko bodo isto storili Američani. Še največja težava je v tem, da so evropski ukrepi prišli prav v času začetka privatizacij železarn.

LITERATURA

1. Đerić Ljiljana: Račun dobijo šibkejši. Delo, Ljubljana, 28. 3. 2002, str. 1.
2. Grgič Maja: Ukrepi proti Ameriki zadeli nas. Delo, Ljubljana, 28. 3. 2002, str. 1.
3. Hogan William Thomas: Steel in the 21st Century. Competition Forges a New World Order. New York : Lexington Books, 1994. 186 str.
4. Kumar Andrej: Ekonomika Evrope. Študijsko gradivo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 304 str.
5. Kumar Andrej: Mednarodna ekonomika. Študijsko gradivo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 278 str.
6. Poredoš Robi: Višje carine za uvoz jekla v ZDA: Slovenija ni izvzeta. [URL: http://www.siol.net/novice/default.asp?page_id=4&article_id=14020306151026], 6. 3. 2002.
7. Ravbar-Stražar Vojka: Zaščitna politika na področju mednarodne menjave in proizvodnje industrijskega blaga. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1982. 187 str.
8. Rockefeller Jay: Rockefeller Reacts to President Bush's Steel Exclusions. [URL: <http://rockefeller.senate.gov/2002/pr082302.html>], 23. 8. 2002.
9. Schavey Aaron: The Right Cure For Steel. The Heritage Foundation. [URL: <http://www.heritage.org/views/2001/ed122701.htm>], 17. 12. 2001.
10. Schavey Aaron: The Myths of the Steel Industry's Arguments for Increased Government Intervention. The Heritage Foundation. [URL: <http://www.heritage.org/shorts/20020207steel.html>], 7. 2. 2002.
11. Schavey Aaron: The Ailing Steel Industry Needs Less Government Intervention, Not More. The Heritage Foundation. [URL: <http://www.heritage.org/library/backgrounder/bg1519.html>], 22. 2. 2002.

12. Schavey Aaron: 10 Reasons Why President Bush Should Not Apply Tariffs on Steel Imports. The Heritage Foundation.

[URL: <http://www.heritage.org/shorts/20020226steel.html>], 26. 2. 2002.

13. Schavey Aaron: The Steel Protection Racket. The Heritage Foundation.

[URL: <http://www.heritage.org/views/2002/ed030402.html>], 4. 3. 2002.

14. Trošt Ferdinand: Zunanjetrgovinska politika. Zapiski predavanj. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 339 str.

VIRI

1. Agreement on Safeguards. Svetovna trgovinska organizacija.

[URL:http://docsonline.wto.org/GEN_searchResult.asp?RN=0&searchtype=browse&q1=%28@meta_Symbol+LTüURüA-1Aü8%29+%26+%28@meta_Types+Legal+text%29], 15. 5. 2002.

2. Downhill on Trade. [URL: <http://www.wsj.com>], 12. 5. 2002.

3. EU lahko uvede sankcije v višini štirih milijard dolarjev.

[URL:http://www.siol.net/novice/default.asp?page_id=4&article_id=1402083015261223], 30. 8. 2002.

4. Fact Sheet: Regarding the Presidential Action on Steel.

[URL: <http://www.whitehouse.gov>], 5. 3. 2002.

5. ITC Announces Recommendations and Views on Remedy in its Global Safeguard Investigation Involving Imports of Steel.

[URL: <http://www.usitc.gov/er/nl2001/ER1207Y1.HTM>], 19. 12. 2001.

6. Section 201-204 of the Trade Act of 1974.

[URL: <http://www.itds.treas.gov/sec201.htm>], 12. 3. 2002.

7. Section 201, Trade Act of 1974 (Global Safeguard Investigations), Import Relief for Domestic Industries. [URL: <http://www.usitc.gov/us201.htm>], 7. 12. 2001.

8. Steel Products Proclamation. [URL: <http://www.whitehouse.gov>], 5. 3. 2002.

9. Temporary Safeguards for Steel Industry. [URL: <http://www.whitehouse.gov>], 5. 3. 2002.

10. The Major Importers and Exporters of Steel. International Iron and Steel Institute.
[URL: http://www.worldsteel.org/wsif200211.php_files], 30. 8. 2002.

11. To Facilitate Positive Adjustment to Competition From Imports of Certain Steel Products by the President of the United States of America a Proclamation.
[URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/03/20020305-7.html>], 5. 3. 2002.

12. Uredba o uvedbi Standardne klasifikacije dejavnosti (Uradni list RS, št. 34/94).

13. World Crude Steel Production. International Iron and Steel Institute.
[URL: http://www.worldsteel.org/wsif200201.php_files], 30. 8. 2002.

PRILOGA

KAZALO TABEL V PRILOGI

Tabela 1: Največji svetovni proizvajalci jekla v letu 2001	1
Tabela 2: Največji svetovni uvozniki in izvozniki jekla v letu 2000	2

Tabela 1: Največji svetovni proizvajalci jekla v letu 2001 (v milijonih ton)

Kitajska	148,9
Japonska	102,9
ZDA	90,1
Rusija	59,0
Nemčija	44,8
Južna Koreja	43,9
Ukrajina	33,1
Indija	27,3
Brazilija	26,7
Italija	26,7
Francija	19,3
Tajvan	17,2
Španija	16,5
Kanada	15,3
Turčija	15,0
Velika Britanija	13,7
Mehika	13,3
Belgija	10,8
Južna Afrika	8,8
Poljska	8,8
Avstralija	7,0
Iran	6,9
Češka	6,3
Nizozemska	6,0
Avstrija	5,9
Švedska	5,5
Romunija	4,9
Kazahstan	4,7
Argentina	4,1
Slovaška	4,0
Finska	3,9
Venezuela	3,8
Egipt	3,8
Savdska Arabija	3,4
Indonezija	3,0
Luksemburg	2,7
Drugi	28,8
Slovenija	0,272

Vir: World Crude Steel Production, International Iron and Steel Institute, [<http://www.worldsteel.org>], 2002.

Tabela 2: Največji svetovni uvozniki in izvozniki jekla v letu 2000 (v milijonih ton)

Izvozniki:		Uvozniki:	
Japonska	28,5	ZDA	34,8
Rusija	27,5	Kitajska	20,8
Nemčija	24,6	Nemčija	20,4
Ukrajina	22,3	Francija	17,1
Belgija in Luksemburg	21,8	Italija	16,7
Francija	17,5	Tajvan	13,0
Južna Koreja	13,9	Belgija in Luksemburg	12,9
Italija	11,8	Južna Koreja	11,4
Kitajska	10,8	Španija	9,4
Brazilija	9,6	Kanada	8,8
Tajvan	8,3	Hongkong	8,1
Velika Britanija	7,8	Velika Britanija	7,7
Turčija	7,5	Turčija	7,2
Nizozemska	6,4	Tajska	5,9
ZDA	6,2	Nizozemska	5,9
Španija	6,2	Japonska	5,1
Kanada	5,1	Malezija	4,2
Mehika	4,8	Mehika	4,0
Avstrija	4,5	Iran	3,9
Južna Afrika	4,1	Švedska	3,3
Neto izvozniki:		Neto uvozniki:	
Rusija	24,6	ZDA	28,6
Japonska	23,4	Kitajska	9,9
Ukrajina	22,0	Hongkong	8,1
Belgija in Luksemburg	8,9	Tajska	5,9
Brazilija	8,7	Italija	4,9
Nemčija	4,1	Tajvan	4,7
Južna Afrika	3,8	Kanada	3,8
Kazahstan	3,6	Iran	3,4
Južna Koreja	2,4	Španija	3,2
Slovaška	2,4	Singapur	3,1
Romunija	2,0	Indonezija	2,9
Avstrija	2,0	Egipt	2,4
Poljska	2,0	Grčija	2,3
Češka	1,4	Portugalska	2,0
Finska	0,9	Filipini	2,0

Vir: The Major Importers and Exporters of Steel, International Iron and Steel Institute, [<http://www.worldsteel.org>], 2002.

**SLOVARČEK SLOVENSKIH PREVODOV TUJIH
IZRAZOV**

ANGLEŠKI IZRAZ

SLOVENSKI PREVOD

Agreement on Safeguards

Sporazum o zaščitnih ukrepih

auction quota system

sistem dražbe kvot

Consuming Industries Trade Action Coalition

Koalicija podjetij in organizacij,
ki promovirajo potrošniško
industrijo

deadweight loss

mrtva izguba

International Trade Commission

Komisija za mednarodno
trgovino

mini-mill

majhna jeklarna

producer surplus

proizvajalčev presežek

Trade Act of 1974

ameriški Zakon o trgovini

US Trade Representative

ameriški trgovinski predstavnik